Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК ❄ РІК XVII, Нр 6 (87) ЛИСТОПАД - ГРУДЕН 2005 ❄ КРЕНИЦЯ – ЛІГНИЦЯ

Кед ся яличка прибере,
Лісова, красна пані,
Кед мама ждут уж з Вечерьом,
По сіно ідут няньо,
Товды радости не сховаш,
На каждым чуеш кроку...
Чом то Рождество Христове
Лем еден раз до рока.

(Петро Мурянка, *Чом то...*)

Христос ся Раждає!

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню істориі, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надіі прадідів і вітців

В *Бесіді* почуєш смак рідного слова, такого, як передати го треба твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

**Бесідуй, рад, гвар, повідай!
Товды ЛЕМ будеш собом
І шанувати Тя будут Люде**

**Чытай Бесіду
Внуку і Діду!**

(...) Існує п'ять чи шість тисяч різних мов та культур. Але водночас існує і, мабуть існуватиме лише приблизно двісті держав.

Тобто русини – нормальний народ. А от французи чи німці – ненормальні народи. Бо норма – це бездержавність! Українці були нормальними людьми до 91-го року, а тепер маєте державу, тож ви вже ненормальні! *(Сміється)*

Олександер Тімков, *Пол Роберт Маґочій...* (інтервью), стор. 6–7.

(...) Цілий час падал дощ, нашы горы плакали. Люде стояли під парасолями, тримали в руках засьвічены сьвічкы. Коли священникы чытали імена покійных, наглі зорвал ся вітер і загасил вшыткы сьвічкы. Тырвало то пару секунд і перестало дути. Люде сьвічкы засьвітили і до кінця панахіды жадна не згасла. Для нас то была така мысель – же душы нашых предків дали о собі знати.

Мария Кобані, *Крест Памяти*, стор. 8–9.

Выступы вшыткых ансамблів, вшыткых сьпівачок і сьпіваків, гудачок і гудаків, танечниц і танечників были барзкы мило приниманы, з великым аплявзом, на стоячы. Люде міцно пережывали нашы рідны пісні і сьпіванкы, наполняючы по берегы іх серця незміреном радістю. Проявом того стану были слезы, якы блищали в очах векшости люди, складаючых подякуваня вшыткым выконавцям, великым і маленькым (...).

Лука Сук, *Было ся чым радувати*, стор. 12-13/

Завдякы проєктови дошло до опрацуваня і розповсяжуваня інформаций на тему Лемків. В Чытальни Реґіональных Збірників Воєвідской Публичной Бібліотекы в Кракові діє центр інформациі о лемківскій культурі, а в Містовій Публичній Бібліотеці в Ґорлицях розбудувано інформацийний пункт о лемківскій культурі.

Ваньо Фещ, *„Округлий стіл"* (...), стор. 18-19

Коли вы будете в церкви співати коляды, то не єден з нас мусит тяжко працувати в майнах, ци фабрыках а не єден навет не почує голосу тых нашых радістных коляд и щырых поздоровленій, бо судьба загнала єго где то далеко – між чужынців – где нема церкви, ни своих люди.

Віктор П. Гладык, *Христос раждается!*, стор. 25

На передній стороні окладинкы: *Різдвяний пейзаж*, фото: Петро Басальыґа

На задній стороні окладинкы: *Крест в Астрябику*, фото: Петро Басальыґа

Новины – не новины не лем з Лемковины

♦ 5-6 вересня в Ждыни і Ґорлицях проходили святкуваня Священномученика Максима. Богослужыня з участю численнго духовенства возглавлял Владыка Адам, Архіепископ Перемышльско-Новосандецкій.

♦ 9 вересня в Креници одкрыто Памятник Никыфорови – Епифанови Дровнякови. Акту того доконал Президент Польщы Александер Квасьневскій (шыроко о тій подіі писало ся в попереднім номері „Бесіды").

♦ 10 вересня в Пряшові покликано Академію Русиньской Культуры в Словацкій Республиці – як філію Світовой Академіі Русиньской Культуры, фундуваной через найвекшого нашого меценаса, Штефана Чепу з Торонта. САРК є інституцийом всперючом і промуючом нашу культуру.

♦ 17 вересня на цмынтері в Боґушы посвячено пропамятний крест. Была то перша така акция на найбарже осирочоній – західній Лемковині (репортаж з той подіі представляме на стор. 8-9)

♦ 23 вересня в Публичній Ґімназиі в Санковій, 29 тіж в Кракові, одбыли ся першы стрічы з циклю *„Okrągły Stół", Młodzież poznaje kulturę Łemków*. Є то проєкт Корпорациі ім. Й. Дітля і Воєвідской Публ. Бібліотекы в Кракові, орґанізуваний при спілучасти СЛ. На тых стрічах лемківскій язык і літературу представили Олена Дуць-Файфер і Петро Мурянка.

♦ 24-25 вересня Carpatho-Rusyn Society орґанізувало в Пітсбурґу річний народний мітинґ. Одбыли ся Службы Божы, горіла ватра, выступували ансамблі. Презентувано тіж материял з тогорічного двотыжньового побыту американскых Русинів в Старым Краю.

♦ 30 вересня в Старій Любовни Здружыня Інтеліґенциі Русинів Словациі і місцевий одділ Русиньской Оброды орґанізували великій концерт п.н. *А чыя то хыжа*, над якым медияльний патронат мало Словацкє Радийо (чытай тіж на стороні 11).

♦ 1 жолтня в Лісцю к. Любіна, стараньом місцевого кружка СЛ проведено першу едицию новой, шторічнй в задумі імпрезы пн. *Хвиля з Русинско-Лемківском Культуром*. Най же ся каре, най ся веде! (шырше на стор. 12-13)

♦ 7-9 жолтня в Шаморині на Словациі одбыла ся медженародна конференция п.н. *Меньше хоснуваны языкы в новых членскых державах Европской Унії*. Єдном з конренційных тем был очывидні і русиньскій язык.

♦ 15-16 жолтня в Білянці і Ґорлицях Стоваришыня Лемків і Стоваришыня Руска Бурса орґанізували XIII Лемківску Творчу Осін. (шырше на стор. 14-15)

♦ 21 жолтня в Кракові одбыла ся наступна стріча з циклю *„Okrągły Stół", Młodzież poznaje kulturę Łemków* (см. выжше). Музыку, одяг і культуру Лемків приближыли польскій молодежы артисты з ансамблю „Серенча".

З пресы

Beskid Niski Kraina łagodności

Tę najłagodniejszą część Karpat, położoną pomiędzy dolinami Beczawy na zachodzie i Czeremoszu na wschodzie, nazywano Beskidem Niskim właśnie ze względu na położenie. Niskie, łagodne pagórki o długich spłaszczonych grzbietach i kopulastych szczytach wspaniale nadają się do wędrówek. (...)

Region ten zamieszkują Łemkowie, a kraina w ich ojczystym języku nazywa się *Łemkowyna*. Ich mowa jest dialektem ukraińskiego, choć z silnymi wpływami języka słowackiego, polskiego i węgierskiego. Dawniej byli zwani Rusakami. Ich styl budownictwa cerkiewnego powstał w wyniku przemieszania się kultury Wschodu i Zachodu i jest niespotykany poza terenami zamieszkiwanymi przez Łemków. (...)

Obecnie na tych terenach stoi 70 cerkwi z czego 22 służą wiernym prawosławnym, grekokatolikom, bądź rzymskim katolikom. (*Rewia*, 26.I.2005)

Tekst ten byłby ozdobą ostatniej strony „Przekroju", ale kiedy już nadesłano go do „Besidy" – nie pogardzę. Nie pogardziłbym i Łemkowyną po Czeremosz, ale co by na to rzekli bracia Huculi?... Beczawy na zachodnim skraju Beskidu Niskiego nie zidentyfikowałem.. A może autorowi (nie podpisanemu) chodzi o Kaczawę? To miałoby jakiś sens. Nad nią, faktycznie, mieszkają Łemkowie.

Małe jest trwałe

Troje dzieci rozpoczęło naukę w najmniejszej polskiej szkole podstawowej w Kunkowej (gm. Uście Gorlickie). Jeszcze na miesiąc przed końcem wakacji wydawało się, że szkoła przestanie istnieć. Uczenia trójki dzieci z Kunkowej podjęła się Maria Grycz, żona duchownego prawosławnego z parafii w Bielance. To uratowało szkołę.(...)

Maria Grycz, nowa nauczycielka w najmniejszej polskiej szkole, mieszka w Kunkowej od tego roku. Z wykształcenia inżynier informatyk, absolwentka Wyższej Szkoły Technicznej w Legnicy. Ukończyła też Wydział Marketingu Uniwer- ⇨

Małe jest trwałe

⇦ sytetu Zielonogórskiego i kurs pedagogiczny w Gorlicach: – Nie ukrywam, że jest to dla mnie duże wyzwanie, ale postaram się jak najlepiej mu sprostać. Mam już pewne doświadczenie pedagogiczne. Pracowałam w Szkole Podstawowej nr 2 w Przemkowie (woj. dolnośląskie). Byłam wychowawczynią klasy integracyjnej, prowadziłam również zajęcia z informatyki w klasach 1-6. (MIGA, *Dziennik Polski / Nowosądecki*, 7 września 2005)

Жычыме Імости Марии здоровя і щестя на новым, але НАШЫМ місци – в Горах, в Лемковині. І, парафразуючы вышній наголовок, додайме іщы: МАЛЕ ЄСТ ВЕЛЬКЄ!

Odnowili cmentarz w Leszczynach

Jest taka wieś, której nie ma na obecnej mapie administracyjnej. Ale jak jest cerkiew, to są wierni i są Leszczyny, łemkowska wioska Liszczyny. Wioska stara jak świat, gdzieś z XV wieku, w lasach zaistniała, nad potokiem Przysłup. (...)

Drewniana cerkiew trójdzielna jest z 1835 roku, świątynia greckokatolicka pw. Św. Łukasza Ewangelisty, obecnie prawosławna. Wewnątrz ikonostas z 1909 roku. W ostatnią niedzielę przyszli do niej jak ich ojcowie i didy – z Ropicy Polskiej, Bielanki, Uścia Gorlickiego, Hańczowej, Kunkowej, Gorlic, swoi i susidy, aby nacieszyć się jej widokiem i pocieszyć słowem Bożym. (...)

Przy cerkwi cmentarz, pomniki, groby, świadectwo tych co byli, co odeszli. (...)

Na cmentarzu spoczywają greko i rzymokatolicy, prawosławni, spoczywają w zgodzie, przed jednym Bogiem stają. Cerkiew dziękowała wszystkim, którzy przyczynili się do odnowy cmentarza.

Nabożeństwo ekumeniczne prowadził ks. Roman Dubec, dziekan cerkwi prawosławnej z Gorlic. Towarzyszyli mu księża prawosławni, Andrzej Kwoka, przeszedł na probostwo w Bartnem, jego następca Andrzej Grycz. W nabożeństwie i panachydzie, modlitwie za zmarłych, w poświęceniu ogrodzenia brali udział ks. Czesław Kaput, proboszcz parafii rzymskokatolickiej z Uścia Gorlickiego i ks. Jarosław Madzelan z parafii greckokatolickiej z Wysowej. (...) (E, *Gazeta Krakowska / Gorlicka*, 6 września 2005)

Odnowiono łemkowski cmentarz

W sobotę w Królowej Górnej odbyła się msza dziękczynna za odnowienie łemkowskiego cmentarza w tej miejscowości. Uczestniczyli w niej księża różnych wyznań. Na spotkanie przybyli nawet goście z Ukrainy. (...)

Trwającą trzy lata publiczną zbiórkę funduszy na odnowienie tej nekropolii prowadziła Urszula Łaszczewska z Gorzowa Wielkopolskiego, prowadząca w sezonie letnim w Królowej Górnej (gmina Kamionka Wielka) gospodarstwo agroturystyczne „Julia", mieszczące się w jej domu rodzinnym.

(...) Przed wysiedleniem Łemków w 1947 roku w ramach Akcji Wisła wieś nosiła nazwę Królowa Ruska. Stąd wchodzących na nekropolię wita symboliczny pomnik pamięci, a na nim napis: W hołdzie pamięci mieszkańcom Królowej Ruskiej spoczywającym na tym cmentarzu. Potomkowie wysiedlonych w 1947 roku podczas Akcji Wisła. Królowa Górna 2005. (...)

Wcześniej ogrodzenie cmentarza zostało wykonane dzięki staraniom Anny i Aleksandra Oleśniewiczów w 1947 roku. Prace przy krzyżu pamięci jeszcze się nie zakończyły.

W przyszłym roku Łaszczewska chce umieścić na nim tablicę z wszystkimi znanymi nazwiskami łemkowskich mieszkańców tej wsi i poświęcić nekropolię. Jak również wyremontować kapliczkę, mieszczącą się przy cerkwi. (Robert Drobysz, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 19 września 2005)

Powrót Artysty do Krynicy

Nikifor znów, jak dawniej, maluje swe obrazy na krynickim deptaku. Jego pomnik pod pijalnią Jana odsłonili w piątek prezydenci Polski i Litwy Aleksander Kwaśniewski i Valdas Adamkus, podczas wizyty na forum ekonomicznym Polska – Wschód. Postać artysty z psem wyrzeźbił profesor Czesław Dźwigaj z Krakowa. W ten sposób władze Krynicy i Łemkowie uczcili 110. urodziny słynnego malarza. Dwumetrowa rzeźba z brązu łudząco przypomina artystę. Tak jak on przed laty „siedzi" na murku ze swoim warsztatem malarskim. (...) (IRE, *Gazeta Wyborcza, Kraków*, 10-11 września 2005)

Artykułów na temat odsłonięcia Pomnika Nikifora – Epyfana Drowniaka ukazało się w prasie bardzo wiele. Zatem nie będą może mieli nasi Czytelnicy za złe redakcji „Besidy", że przedstawimy tu bodaj kilka spośród nich. Kto i jak nie oceniałby artystyczną wartość Pomnika jak też samą uroczystość, było to wydarzenie, przede wszystkim dla Łemków, bez precedensu.

Powiedział światu, co chciał...

To słowa wyrwane z wiersza Piotra Trochanowskiego, łemkowskiego poety, literata z Krynicy Zdroju napisane z okazji odsłonięcia w Krynicy pomnika Nikifora Krynickiego – Epifaniusza Drowniaka. (...)

Liczne delegacje młodzieży m.in. ze Szkoły Ukraińskiej w Przemyślu. Przy dźwiękach melodii łemkowskich w wykonaniu zespołu Serencza prezydent Aleksander Kwaśniewski odsłonił pomnik.

Delegacja młodzieży łemkowskiej z Krynicy poniosła wiązankę kwiatów z szarfami, na których widniały hasła po polsku i łemkowsku: „byłeś i będziesz tu zawsze". (...) (Jerzy Widel, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 10-11 września 2005)

Nikifor wrócił do zdroju

(...) Zapewne niepozorny, ułomny i przez niektórych wyśmiewany Łemko, którego Bóg obdarzył niezwykłym talentem i spojrzeniem na świat, nie mógł nawet marzyć o tym, że jego pamięć po latach uczczą prezydenci Polski – Aleksander Kwaśniewski i Litwy – Valdas Adamkus oraz marszałek Sejmu Włodzimierz Cimoszewicz. Ci bowiem goście XV Forum Ekomomicznego schylili wczoraj głowy przed Nikiforem, czyli Epifanem Drowniakiem (1895-1968). Wokół zaś zgromadziły się rzesze kryni-

czan, ludzie z całego świata, przedstawiciele organizacji łemkowskich. Przygrywał zespół „Serencza" z Gorlic. Własny wiersz poświęcony legendarnemu twórcy wyrecytował poeta Piotr Trochanowski. Z boku uroczystości przyglądali się Krzysztof i Joanna Krauze, autorzy znakomitego filmu „Mój Nikifor". Były przemówienia (m.in. burmistrza Emila Bodzionego) i były łzy wzruszenia u tych osób, które włożyły ogromny wkład pracy w to dzieło. (Piotr Gryźlak, *Dziennik Polski/Nowosądecki*, 10-11 września 2005)

Symbol Krynicy

Emil Bodziony, burmistrz Krynicy-Zdroju:

– Jesteśmy dumni, że Nikifor, uznany w świecie malarz prymitywista, był mieszkańcem naszego miasta. (...) Nikifor stał się symbolem miasta. Osobą, której leżało na sercu jego upamiętnienie był jego opiekun i przyjaciel śp. Marian Włosiński, który za punkt honoru postawił sobie budowę pomnika. Starania o budowę pomnika czyniło również Stowarzyszenie Łemków i Zjednoczenie Łemków ze Stefanem Hładykiem na czele. Osobiście angażował się Piotr Trochanowski. Ważną rolę odegrali też księża: grekokatolicki proboszcz Jan Pipka i proboszcz prawosławny ks. płk Bazyli Gałczyk. Choć nie byliśmy wszyscy jednomyślni co do wyboru projektu pomnika i miejsca, w którym powinien stanąć, doszliśmy do kompromisu. (...) (MONK, *Dziennik Polski / Nowosądecki – NIKIFOR-НИКЫФОР* – Dodatek z okazji odsłonięcia pomnika w 110. rocznicę urodzin Nikifora)

Młodzież poznaje kulturę Łemków

(...) Realizacja zadania „Okrągły Stół" – młodzież poznaje kulturę Łemków, opiera się na współpracy: Korporacji Samorządowej im. Józefa Dietla, Stowarzyszenia Łemków, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, Miejskiej Biblioteki w Gorlicach, Publicznego Gimnazjum w Słomnikach, Publicznego Gimnazjum w Sękowej. Program obejmuje II klasy gimnazjalne. (...)

Już w dniu 23 września o godz. 12.30 odbyło się pierwsze spotkanie w Gimnazjum w Sękowj (gospodarz Bogusław Diduch – dyrektor Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Sękowej). Było to spotkanie autorskie z łemkowskim poetą Piotrem Trochanowskim z Krynicy, które prowadziła dr Helena Duć-Fajfer, autorka licznych prac i artykułów na temat Łemkowszczyzny, pracownik naukowy UJ w Krakowie. Z ogromną radością i przyjemnością brałem udział w tym spotkaniu a to dlatego, że Piotra Trochanowskiego (pseudonim poetycki Petro Murianka) i Helenę Duć-Fajfer znam od wielu lat ze spotkań w ramach Łemkowskich Jesieni Twórczych w Ruskiej Bursie w Gorlicach jak również corocznych kolęd łemkowskich w tejże bursie.

Obydwoje są tak głęboko zaangażowani emocjonalnie w rozwój kultury łemkowskiej, że to zawsze uczuciowo udziela się zebranej publiczności. Tak samo było w Gimnazjum w Sękowej (...). (Marian Janiga, *Tygodnik Gorlicki*, 7.10.2005)

Spotkania z kulturą łemkowską

W lipcu Tomasz Połeć był gościem specjalnym XXIII Łemkowskiej Watry oraz III Dni Dziedzictwa Kulturowego w Bartnem. (...)

– Z pokorą chylę czoła przed Waszą historią i trudnymi doświadczeniami – powiedział w Bartnem Tomasz Połeć. – Pomimo eksodusu do USA oraz Kanady, pomimo niesławnej akcji Wisła, która podzieliła rodziny i pozbawiła Was ziemi ojców i zmusiła po odwilży w 1956 roku do odkupywania waszych własnych domów, nie utraciliście swojej tożsamości, nie zapomnieliście o Waszych tradycjach, języku, kulturze i korzeniach. Za to Was pozdrawiam i cieszę się, że w Waszych wciąż brzmią słowa starej piosenki: „Tam na Łemkowyni pomedże horamy, lisy harczuwały pola uprawlały".

Minister obiecał, że na kolejnych imprezach w przyszłym roku będzie mówił po łemkowsku jeszcze lepiej. (...) (D.K, *Tomasz Połeć, bezpłatny niecodziennik wyborczy Tomasza Połeć*, październik 2005)

XIII Łemkowska Jesień Twórcza

Motto:

Moja Ojczyzna - Łemkowyna
zaraz za Sanem, jak za płotem...
lecz mnie nie puszczą bez paszportu,
bo zagrodzili bramę drutem.
Iwan Rusenko.

W tym roku XIII Łemkowska Jesień Twórcza miała miejsce w dniach 15 i 16 października. Pierwszego dnia o godz. 18.00 spotkali się twórcy i miłośnicy łemkowskiej literatury w świetlicy w Bielance.

Drugi dzień o godz. 15.00 spotkanie odbyło się w Bursie Ruskiej w Gorlicach. (...) program prowadził prezes Stowarzyszenia Łemków Andrzej Kopcza z Wrocławia. Na dobry początek wystąpił kilkuosobowy zespół poetycki pod kierunkiem Piotra Trochanowskiego, który opracował program w oparciu o poezję Iwana Rusenko (1890-1960) (...).

Potem wystąpił szef Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej Fedor Gocz (był z żoną i synem). Przedstawił nową książkę opracowaną wraz z Adamem Barną pt. „Łemkowie w walce za swoją i nie swoją wolność". (...) Adam Barna, który rok temu był na Łemkowskiej Jesieni jako dziewiętnastolatek brał udział w walkach (...). Książkę napisaną w języku łemkowskim można było kupić i otrzymać autograf współautora Fedora Gocza. (...) Rozstrzygnięto też konkurs rysunkowy dla dzieci pt. „Moje wspomnienia z wakacji". I nagrodę (...) otrzymała Lidia Bołdyś z Uścia Gorlickiego, II nagrodę (...) dostała Angelika Świerczyńska klasa IV z Szymbarku oraz III nagrodę (...) dostała Hanna Furman z SP w Hańczowej kl. II.

Z okazji Dnia Nauczyciela Andrzej Kopcza przekazał kwiaty i dyplomy dla nauczycieli języka łemkowskiego (...).

Sala była pięknie udekorowana spadającymi liśćmi, też linorytami Michała Kocura. Gośćmi honorowymi byli: starosta gorlicki Witold Kochan i przewodniczący rady powiatu Czesław Kłapsa. (Marian Janiga, *Tygodnik Gorlicki*, 4.11. 2005)

Komentarze: pt

Навколо його імені б'ється багато списів: дехто вбачає в ньому кумира, дехто – запеклого ворога. Однак, попри суб'єктивне ставлення, його монографії є в бібліотеці мало не кожного серйозного карпатознавця. Історик Пол Роберт Маґочій, професор Торонтського університету і Голова Світової ради русинів, – про культуру, науку та політику.

Пол Роберт Маґочій: „Як науковець я не маю жодної орієнтації"

ОЛЕКСАНДЕР ТІМКОВ

— Ви відомі і як науковець-історик, і як русинський громадський діяч. Ким почуваєтеся більше?

— Безсперечно, я – науковець. Про мене навіть не можна казати як про громадського діяча. Багато хто приписує мені цей титул, але, фактично, я дуже мало дію в цій сфері. Мало не цілу мою діяльність посідає наука. Хоча, вочевидь, інші люди використовують те, що я пишу, – з різних причин і з різною метою. Проте, я є, передусім, науковець.

— Одні називають Вас Батьком Маґочієм, інші звинувачують в антиукраїнській діяльності. Чому, на Вашу думку, саме Ваша особа стала об'єктом такої різнобічної ува-ги?

— То є дуже легко, коли йдеться про про суспільство і про політичну арену, – мати одну особу чи одну річ, з якою можна воювати. Або як скалав ваш колишній великий вождь Володимир Ілліч: „Якщо ми не маємо ворога, то треба його створити!" Коли після 89-го року люди – не тільки тут в Україні, а в цілій Центральній Європі – дістали змогу вільно висловлюватися про те, хто вони є, то виникли різні рухи – політичні, громадські і національні. Різні групи, які не були визнані, почали здобувати визнання. Але кожен новий рух створює напругу та неспокій серед одних людей і спокій – серед інших.

Чому власне Маґочій? Адже то міг бути ікс, іпсилон тощо. На це дуже легко відповісти. У вісімдесятих роках у Центральній Європі почався русинський рух: спочатку – в Польщі, потім – на Словаччині, ще пізніше – в Україні. Тоді тут ще не було літератури про русинів, а якщо й була, то в ній русини тлумачилися як старе ім'я українців. Але коли почався цей рух, то декотри люди дізналися, що в Америці вже протягом двадцяти років видаються журнали та книжки про русинів. Хоч навіть там це не було легко. Адже коли ми почали видавати журнали й книжки, то американці русинського походження теж не знали, хто вони є: словаки, росіяни абощо. Але коли з'явилися книжки, то русини зрозуміли: ми існуємо!

Саме в цьому сенсі знайшли ім'я Маґочія. Не тому, що він така собі особа. Не тому, що він щось зробив у суспільстві. Нічого не зробив! Але книжки з його підписом існували. І саме тому ім'я Маґочія стало ширитися. Хоч дехто писав про мене, дуже мало про мене знаючи. Навіть я не впізнаю того Маґочія, про якого так багато пишеться з 1989-го року!

— В чім вбачаєте головні проблеми русинства: загалом у світі та конкретно в Україні?

— Скажу про загал, але це стосується зокрема України. Я на мене, найголовнішою проблемою між карпатськими русинами була, є і буде мовна та культурна асиміляція. В одних країнах домінує культурна асиміляція, в інших – мовна. Тобто в одних країнах треба, щоб люди зберегли свої історичну пам'ять і мову, а в інших – тільки історичну пам'ять. Наприклад, тут в Україні, мовна асиміляція – то не проблема. Підіть у села – там кожен розмовляє по-русинськи. Але тут бракує історичної пам'яті. Люди вже не знають, хто вони є: окремий народ чи частина іншого. Тож треба дати їм відчуття, що вони можуть пишатися своїми предками, що мова руська є не лише для кухні, а є також мовою літературною, якою можна писати поезію, прозу, займатися культурою, журналістикою, наукою тощо.

Але скажу, що проблемою номер один її молодь. Треба, щоб у кожній країні, де живуть русини, вони мали доступ до русинських шкіл. Немає великого значення, чи то буде окрема русинська школа або ж лише русинський клас: треба, щоб люди могли дізнатися про свою культуру в школі. Проте, щоб це функціонувало, треба виходити на університетський рівень, треба вчителів, підручники тощо. Тобто найголовнішою проблемою між русинами була, є і буде проблема молодих людей: як зберегти їхню культуру й почуття гордості за себе й за своїх предків. Адже вони не повинні бути частиною українського, польського, російського чи якогось іншого народу. Вони мають своє.

— Кажете про культурні проблеми. А чи має русинство якісь політичні негаразди?

— Вочевидь, кожна суспільна група хоче мати контроль над своїм суспільним життям. І доволі часто цей контроль здійснюється через політику. В який спосіб? У світі є державні та бездержавні народи. Існує п'ять чи шість тисяч різних мов та культур. Але водночас існує і, мабуть існуватиме лише приблизно двісті держав.

Тобто русини – нормальний народ. А от французи чи німці – не-

нормальні народи. Бо норма – це бездержавність! Українці були нормальними людьми до 91-го року, а тепер маєте державу, тож ви вже ненормальні! *(Сміється)*

В Європі існує багато бездержавних народів: фризи, кашуби, валлійці тощо. Вони так існують й існуватимуть надалі, бо держави, де вони живуть, вбачають у них нормальних людей. Хоч ми знаємо, що в історії Європи не завжди так було. Цивільна війна в Іспанії почалася тому, що каталонці не хотіли бути іспанцями – хотіли бути визнаними.

Але тепер ми маємо початок двадцять першого століття. Це є наша нова Європа – Європа без кордонів. І мислити категоріями неціональних держав – це мислити категоріями дев'тнадцятого – початку двадцятого століть. Ця доба вже скінчилася. Думати про створення нової держави – то є божевілля. Не треба! Каталонцям або валлійцям не треба держави, аби зберегти свою культуру, аби мати контроль над своюм шкільництвом чи державним бюджетом. Розумієте? Не треба мати держави, аби цього досягти. Тож інтерес русинів – боротися за Україну, боротися за те, щоб Україна ввійшла до Європейської унії. То є їхнє вільне майбуття.

І саме тому, зокрема, русини на минулих виборах голосували за Ющенка. Чому? Одна причина: Ющенко хотів і хоче наблизити Україну до Європи. Це є майбуття для українців, для русинів, загалом для всіх, хто живе в цій частині Європи.

— Як узагалі Помаранчева революція вплинула на русинський рух?

— Ці події не є класицною революцією, адже не відбулося зміни структури держави чи ще чогось подібного. Передусім, революція відбулася в умах людей. І саме тому Україна та українці дістали в світі великий респект. Причому це сталося буквально впродовж кількох місяців. Чому? Тому, що українці боролися за свою свободу, зокрема політичну – але боролися не фізично, без кровопролиття. Адже існує слов'янська ментальність, і вона є дуже емоційна. Ми легко починаємо протестувати, але за кілька годин вже думаємо: все, то вже досить, ідемо додому! А українці піднеслися над тим. Вони добре знали, чого хотіли.

Як ця ситуація вплине на русинів? Вірю, що теперішня українська влада створить умови, коли кожен народ, кожна група і кожна особа зможе вільно самоідентифікуватися. Якщо Україна почне перемовини про входження до Європейської унії, то перед нею одразу буде поставлено питання: а що з русинами? Адже 1х офіційно визнають сусідні держави – члени Європейської унії: Польща, Угорщина, Словаччина тощо. А чому Україна не визнає? Як так може бути?

Треба визнати, що русини є окремий народ – і кінець справи. Я передбачаю, що це питання буде незабаром розв'зано. Ваша теперішня влада може це зробути.

— Перейдімо від політики до науки. Наскілки докладні, на Вашу думку, є наукові студії з русинської проблематики?

— Щодо науки про русинів або ж карпаторутеніки, то лише останнім часом було видано дванадцять чи тринадцять якісних монографій. В Гайдельберґу видано велику монографію Александра Тойча про розвиток літературної русинської мови на Словаччині, у Мюнхені – 450-сторінкову монографію Марка Штайґера про розвиток русинської мови в Центральній Європі після 89-го року, в Торонто – 600-сторінкову монографію Елейн Русинко про історію русинської літератури, в Тель-Авіві – 350-сторінкову монографію про історію євреїв на Закарпатті. В Польщі видано перший із трьох томів монографії про історію літератури лемків-русинів та соціологічну монографію про русинський рух у трьох країнах – Польщи, Словаччині та Україні – після 1989-го року. При цьому, обидві останні книжки видано під титулом Польської академії наук.

І ще дуже важлива річ. В Опольському університеті в Польщі збиралася міжнародна комісія славістів, аби написати нову історію слов'янських мов. Кожній мові присвячено окремий том: про українську написано по-українськи, про польську – по-польськи, про сербську – по сербськи тощо. Вочевидь, виникло питання: які є слов'янські мови? Чи македонська є окрема, або ж то лише діалект болгарської? Чи є одна сербсько-хорватська мова або ж окремо – сербська і хорватська? І міжнародна комісія вирішила, що існують чотирнадцять слов'янських мов – і поміж тими чотирнадцятьма є русинська. Тож, маємо окремий том про русинську мову, писаний по-русинськи.

На Закарпатті також багато дослідників русинства й наукової літератури з цієї теми – але ця література є менш критична. Проте процес триває; тож науковцям із різних країн треба якомога більше співпрацювати. Адже на Закарпатті є серед них чимало здібних: маю на увазі Миколу Беґеша, Маріана Токаря, Володимира Фенича. Вони вже на рівні як історики.

— Наскільки сильно політичні, національні, ідеологічні та інші уподобання науковців впливають на якість їхньої праці?

— Справжній кваліфікований науковець завжди намагається відсунути вбік свої особисті почуття чи уподобання. Наш великий русинський художник Енді Варгол напівжартома сказав, що хотів би бути машиною. Я в дечому з ним погоджуюся. Але, звичайно, різні науковці можуть мати різні національні орієнатації та різні національні почуття. Проте якшо ці люди ґрунтують свої студії на реальних фактах, то їхня праця стає якісною – навіть попри ідеологію. Хоч певні події вони тлумачать по-різному.

— Чи можна взагалі піднестися над отаким суб'єктивізмом?

— Звичайно.

— Чи можете сказати, що піднеслися над ним?

— Можу сказати, що постійно прагну цього, постійно намагаюся до цього наблизитися. Як науковець я не маю жодної орієнтації.

Не коментар, а пояснїня:
Коли, од 1983 рока, зачали мы орґанізувати Лемківскы Ватры, нихто з нас не чул про ниякы розбуджуючы русиньску сьвідоміст книжкы проф. Маґочія, ани про самого іх Автора. То Пол Роберт Маґочій зачал нас пак ґлядати, і нашол. Нияк не одворотні. Вартат о тым памятати, особливі публікаторам споза нашых кругів.

МАРИЯ КОБАНІ

Крест Памяти

На цминтері в Богушы по 58 роках од нашого выгнаня станул трираменний Крест з двоязычным написом: „На тым цминтери спочывают Лемкы – жытелі Богушы померлы перед выселіньом в Акциі Вісла 1947 рока. Вічная ім Памят! (...)"

Сполніньом такого помыслу заняла ся Люба Бодак зо своім мужом Петром. Люба єст внучком Павла Хорощака, котрий проєктувал православну церков в Богушы будувану в роках 1932 – 1937.

Бодакы часто выізджали на Лемковину, в часі побыту в горах николи не минули рідного села. Ішли обоє на цминтір помолити ся, бо там спочыват дідо Любы, котрого добрі памятала, вмер в 1944 році. По нашым выселіню тот цминтір през долгы рокы был занедбаний, зарослений, не лем травом, але ріжныма кряками і тернином. Як я была в Богушы в 1977 році, то на цминтері не было видно камінных крестів, а в 2001 році крякы были повытинан і был він огороджений низкым камінным муром, так подібні, як было колиси.

Коли літом 2003 рока Бодакы были в Богушы, то Люба зьвідала ся римокатолицкого ксендза, ци могла бы поставити дідови памятник. Він одповіл, же може ставляти што хоче, памятник ци крест. З таком думком обоє приіхали до Олесьніцы і разом з олесьніцкыма Богушанами постановили сме, же ліпше буде поставити векший памятковий крест, на 3,5 метра высокій. Здавали сме собі справу, же буде коштувал дост дуже, а Богушанів єст штораз меньше.

Хоц єст нас мало, бо лем кол 50 родин, то в каждій парафіі Богушане щыро офірували пінязі на таку ціль. Як мі відомо, то в декотрых парафіях, як Любін ци Лігниця офірували не лем Богушане, а заслугом того єст в Любіні Єва Вансач, а в Лігници Лука Возняк. За таку щыру офіру вшыткым великє „Боже заплат"!

17-го вересня 2005 рока 40-особова група поломників (Богушанів з Олесьніцы та з інчых парафій) з о. Георгійом і матушком выіхала автобусом на Лемковину. По дорозі затримали сме ся в Королеві Рускій (тепер Крульова Ґурна), одпочнули сме і одвиділи грекокатолицку церков, тепер костел. В Богушы посмотрили сме на православну церков, одремонтувану зверхы і в середині на тыповий костел. Лем над вхідныма дверями сут шліды по трираменным кресті. В грекокатолицкій церкви красні одреставруваний старий іконостас і на стінах прадавны ікоы, котры были іщы за православія – як нам оповідали нашы

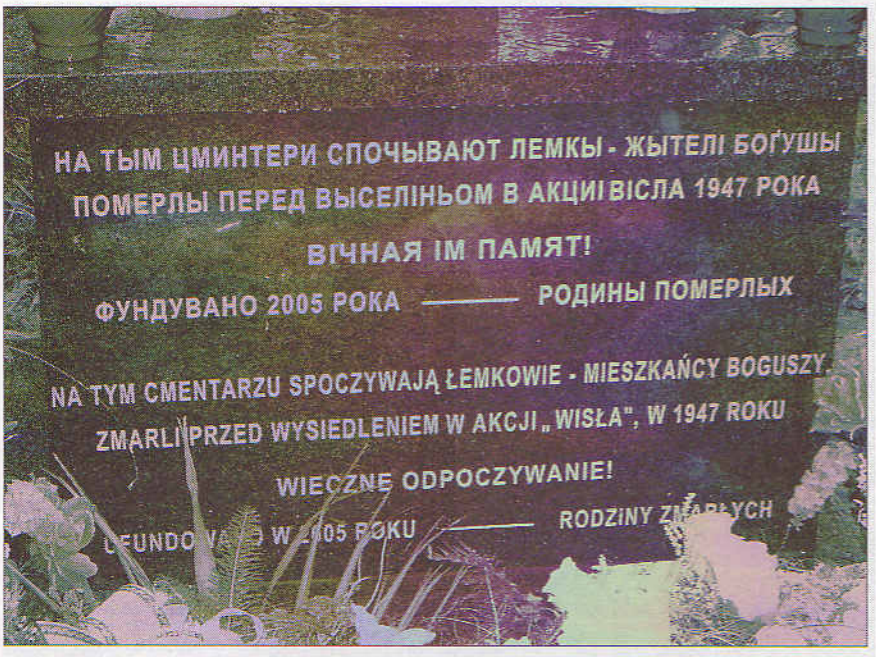

родиче. Тепер в Богушы мают два костелы.

На цмынтері зобрало ся нас коло 80 сіб. Приіхал о. Роман Дубец з Ґорлиц і запрошены римокатолицкы ксєнжа з Богушы і з Королевы Руской. О годині 16.00 о. Роман з нашым о. Георгійом посвятили Крест і одслужыли панахіду. Цілий час падал дощ, нашы горы плакали. Люде стояли під парасолями, тримали в руках засьвічены сьвічкы. Коли священникы чытали імена покійных, наглі зорвал ся вітер і загасил вшыткы сьвічкы. Тырвало то пару секунд і перестало дути. Люде сьвічкы засьвітили і до кінця панахіды жадна не згасла. Для нас то была така мысель – же душы нашых предків дали о собі знати.

З Богушы поіхали сме до Ґорлиц, о. Роман запросили нас на вечерю, а потім провели нас по музею. Виділи сме експозицию малюнків лемківскых церкви, тых што стоят і тых неістнуючых юж; тіж іконы і церковны книжкы, аж і з XVII століття.

Пополудни при сонечній погоді поіхали сме на коротко до Креници, были сме в православній церкви і посмотрили сме на Памятник Никыфора.

Декотры нашы поломникы перший раз виділи всередині лемківскы церкви. Вшыткы были захоплены старыма і нововыбудуваныма православныма святынями, в Креници, в Ґорлицях та прекрасныма краєвидами Лемковины. В неділю пополудни, о годині 15-ій, задоволены і щесливы одіхали сме до Олєсьніцы.

Пращай рідне село, пращай наша Лемковино.

Фотографіі: Павел Стафиняк

ТЕОДОЗИЙ ДРОЗДЯК

Урочыстіст в Боґушы

В дни 17 вересня одбыло ся посвячыня креста, котрий поставено на цмынтері в Боґущы, яко памятник – же ту спочывают люде того села, котры померли пред 1947 роком, пред Акцийом „Вісла".

Была то урочыстіст невелька. А може? Може барз велька, жебы не історична, бо історія любит ся повтаряти. В році 1926 на східній Лемковині Боґуша была першым селом, в котрым люде вернули ся до віры своіх дідів, прадідів, до віры православной. І так пішло і на інчы села. Я думам, же повинно і тераз ся так стати. Най інчы селяне берут приклад од Боґушанів, най в каждым селі повстане такій памятник, най „браця католіци" не затерают нашы шліды і най ся не робят тыкыма добрыма, якыма ся остатньо робят. Бо они для нас были такым братом, якым был Каін для Авеля. Хто зна тоту історию, то зна як то ся скінчыло. Лем наше братерство єст не в єдній особі і іх політыка ся не закінчыла так як они хтіли. Мы жыєме, Бог не позволил жебы ся так стало як брат католик хтіл, же вшыткы мусят быти Поляками.

В тым дни, коли была тота урочыстіст, цілий ден падал дощ, так легко ситило і треба было ходити з парасольом. Я уважам, же то не был дощ, то были слезы нашых дідів, прадідів, котры плакали над нашом дольом.

Хоц падал дощ і было зимно, але і так люди было дост дуже. Велькій автобус приіхал з людми, котры жыют на выгнаню на землях західніх. Было тіж дост дуже люди, котры жыют на Лемковині.

По закінчыню той урочыстости декотры участникы заняли голос, але были то дост мізерны выповіди. То юж так єст, же декотры Лемкы не знают як было, а інчы знают, але іщы тераз боят ся повісти правду – як то выглядала наша траґедия. Выповідают ся в тот спосіб – абы была ґаданина для ґаданины. І то єст барз жлі. Бо о нашій траґедиі лем правду повісти – то єст барз дуже до повіджыня.

Нова Рада Музейного Товариства в Зындранові

На 14-ту годину в суботу, 24 вересня т.р. діюче при Музею Лемківской Культуры в Зындранові Музейне Товариство скликало зобраня, якого головном цілю было выбраня новой рады. Не вшыткы на час поданий на запрошыню пришли і зобраня опізнено о годину. Терпеливо ждано на членів старой Рады – зо Сандеччыны, з Ґорличчыны.

З найдальшого, західнього края Лемковины не пришол нихто. Ґорличчыну не завьюл лем Павел Стефанівскій. І він тіж одраз – лем отворено зобраня – вручыл од Громадянъского Кругу Лемків дипльомы для дотеперішніх членів Рады Музейного Товариства.

Потім Федор Ґоч предложыл зобраным дост обшырну доповід о діяльности Рады і взагалі Музею Лемківской Культуры в Зындранові в остатні рокы. Найважнійшом, а бодай найголоснійшом подійом остатніх років было минулорічне одбудуваня через саперів Войска Польского Памятника Героям з Карпат 1944-45 (як знаме, збурили го тіж сапереы, лем же Людового Войска Польского, в 1976 році). Тот памятник – то Ґочове „очко в голові". Може зато, же мал таку невыдарену історию, але знаме, же душа Федорова є попри цілым музею і не лем. Та – коли ся зворушаючо поділил з зобраным: „Я юж старушок з послабленым здоровльом і знам, же треба мі одыйти од головных трудів, лем радом іщі можу служыти." – треба го было зрозуміти і, як просил, звільнити од головуваня. Так ся і стало. По дискусиі над выступліньом дотеперішнього Головы а тіж справозданьом Ревізийной Комісиі, приступлено до выборів.

Головом Рады Музейного Товариства выбрано мґр. інж. Богдана Ґоча, а заступником – мґр. Романа Ґоча. Секретарьом остал мґр Артур Бата, скарбником Мария Ґоч, а членами: Станіслав Кондера – бывший директор Музею Нафтового промыслу в Бубрці, Тадеуш Кєлбасіньскій – керівник музею, Ізбы Лемківской Культуры в Вільхівци, знаний бібліофіль, з найвекшом бодай в Польщи колекцийом лемкіанів і Здзыслав Ґіль – консерватор Підкарпатского Музею в Кросні. Головом Ревізийной Комісиі выбрано Владислава Ванцу, членами остали Євген Дзядош і Николай Ґабло.

Отже – в проводі Рады остало при родині. Але так і повинно быти. Адже заслуг Ґочів для істнуваня, бытя Музею Лемківской Культуры в Зындранові не даст ся занеґувати ани переціннти. Но і – тіж слушні – Федора Ґоча выбрано Гоноровым Головом Рады.

Нововыбраній Раді жычыти належыт дуже сил. Тых творчых – для розвиваня, для будуваня той важной для лемківской культуры – сьміло так ю назвийме – інституциі. І тых звычайных – для штоденного труду. Бо єст го немало. **(єд)**

До жычынь для нововыбраной Рады прилучат ся і Редакция „Бесіды". І.. просте нас на зобраня і на будуче. Ачий на наступний раз поведе ся нам прийти.

Назабытий концерт в Старій Любовни

Чыя то хыжа?

Горі: Нове CD Андрия і Монікы Кондрачів *Сыну мій, сыну мій* промуют „крестны родиче" – Мария Мачошко і Ян Ляшак – директор Радия Кошыці „Реґіна"; долов: завершаюча сцена концерту.

Стара Любовня в однесіню до Сандеччыны – то мало не за порогом, то такой як дома. І до той ціли, так близкой, а так чомси... далекой треба ся было колиси примірити, сполнити щыры просьбы – запросины нашых сусідів – спишскых Руснаків. Адже райзував чловек не раз по Пряшові, Свиднику, Меджелабірцях, бывал на десятках імпрез, концертів, а ту, „такой як дома" заєдно чомси ся спырсло.

І тішу ся барз, же (завдякы приятельови Павлови Макухови, котрий „тіж" має авто) могли мы быти в Старій Любовни г'вечер – 30-го вересня на концерті *А чыя то хыжа*, орґанізуваным через Здружыня Інтеліґенциі Русинів Словациі, Окружний Одділ Русиньской Оброды в Старій Любовни під медіальным (і не лем) патронатом Словацкого Радіо.

„А чыя то хыжа?" – знаны то слова, слова сьпіванкы, котра дала наголовок концертови, а котру в нас сьпіват ся... аж над самым раном, коли по цілонічным „сьпіваню" збракне уж вшыткых інчых сьпіванок. ...А в нашых братів за Бескідом пережыват она акуратні свій ренесанс.

Та – лишаючы на боці „ренесансову" сьпіванку – заправды чудовий был то концерт. Выступила ціла плеяда зьвізд русиньского музычного сьвіта – Анна Сервіцка, Мария Мачошко, Миколай і Наталія Петрашовскы, Моніка Кандрач, Мария Чокыньова, Анна Порач, Фолькльорний Ансамбль „Поляна" з Орябины. Музычна і режисерска страна трафила на талант першой воды – Андрия Кандрача, редактора Радия „Патрия". ...Ой, жебы сте чули (та чули сте, бо выступувал з гудаками і в нас) – як того вечера плакали його гушелькы! А уж кєд вышол на середину сцены, кєд стал попри своій Мамі коли акуратні сьпівала *Сыну мій, сыну мій*... Такой пошаны, такой вдячности, такой взаімной любови не видати веце в очах днешнього сьвіта.

...І сьвіт тото дізрил, зобраны слухаче выполненой, переполненой салі тото похопили. Оплескам кінце не было. Не было – тіж в однесіню до інчых артистів – пісні без бісуваня. — *Такого концерту сме іщы не грали і бою ся, же ани так скоро грати не будеме* — повіл пресі маестро Андрий Кандрач. Зас єден з орґанізаторів, Ян Липиньскій, доповіл: — *Кед дахто пред концертом глядал одповіди на зьвіданя: Чыя то хыжа?, по концерті было вшытко ясне. Тот крам культуры приналежний был Русинам, іх пісни. Слезам радости і пережыть, єдным словом – приналежний был русиньскій стихії.* ⇨⇨⇨

Чыя то хыжа?

Враз з концертом не скінчыла ся чудова стріча Русинів. Кавалькада авт зо запрошеныма гістми потягнула ся до нового Готелю „Комеко", якого властителем єст Руснак з Орябины, інж. Миколай Комарник, такой і директор фірмы КОМЕКО (www.komeko.sk), яка специялізує ся в продукциі сучасных проводів коминовых (см. знимка).

Засіли мы до паньской вечері. Бо хоц Миколай Комарник, потомок спишскых дротарів нияк „пана не різал", цілом ґамбом єст паном. І вказал акуратні оба лиця свого бытя. Што нас чекало того вечера, не сподівал ся хыбаль нихто, а уж найбарже я. Серед гостины ґазда дал мі до рук... ножыці і попросил перетяти басанунку, одкрыти **дротарску ізбу!** ...І він ся ачий не сподівал, же засьпівам му при тым... „Дротаря". Но але мал єм за што засьпівати. Адже шеф фірмы КОМЕКО Миколай Комарник надал мі гідніст... „Коминярского Атамана", з вільным вступом до вшыткых коминів... Мам на то ґлейт!

Петро Трохановскій

ЛУКА СУК

Было ся чым радувати

Головном причыном до радости была інаугурация 1-шой імпрезы звязаной з лемківском культуром, під наголовком „Хвиля з Русинско-Лемківском Культуром", яка мала місце в селі Лісец на Нижнім Шлеску в дни 1 жолтня 2005 р.

Імпреза тота єст ефектом діяльности Кружка Стоваришыня Лемків в Лісцу, душом котрого єст ведучий кружка, барз молодий, здібний, о щырым серци, діючий спонтанічні, але з великым і горячым поломіньом, п. Ваньо Феш.

Діяльніст на добре в гнешнім своім селі Лісец розпочал два роки тому, коли завязал кружок Стоваришыня Лемків. Шліфы діяча набывал в кружку СЛ в Лігници, котрого членом был през пілтора рока як тіж в Лемківскым Ансамблю Пісні і Танця „Кычера", котрого членом є до тепершнього часу. Духовы вартости поглублял протягом двох і піл рока на занятях лемківского языка в Лігници. Науку завершыл найвыжшом оцінком. Переробил в індивідуальным трибі материял о шырокым засягу, а понд то-то, збогачал го дискусиями з людми – знавцями предмету в Польщы і Америці, корыстаючы з інтернету. Брал участ во вшыткых, можливых для него стрічах о науковій, культуровій, релігійній ци осьвітовій специфіці. Єдночасні здобывал середню осьвіту в Лігници. З початком жолтня того рока піднял дальшу науку в Педагогічній Академіі в Кракові, на выділі гуманістычным о специяльности – філологія российска з языком лемківскым. Єст чловеком отвертым, безпосереднім, міцно заанґажуваным в то-то што робит, не фольгує ничому і тягне справу до кінця – до осягніня заміреной цілы.

При тых вшыткых, великых як на него обовязках зреалізувал свій замысл граючой душы – котрий становил найважнійшу задачу в річным пляні роботы Кружка СЛ в Лісцу – зорґанізуваня імпрезы з лемківском культуром.

І стало ся як плянуване было. Штоправда в великых болях, з 6-місячным „послизґом", але при великым оптимізмі і детермінациі орґанізатора – зъістило ся.

Імпреза зачала ся вчасным пополудньом а скінчыла рано. Вшытко одбыло ся згідні з пляном. Зышло ся дуже люди, заполниля ся ціла саля. Пришли праві вшыткы селяне, были люде з поблизкых сел і з дальшых місцевости (Лігниця, Любін). Причыном до радости была велька кількіст діти і молодежы. З сатифакцийом смотрило ся на входячых до салі родин з громадком діточок. Численні зобраны мали на што посмотрити і чого послухати:

Выступил молодіжний ансамбль „Ластивочка" з Пшемкова (28 осіб), в лемківскых строях, з барз приємным і добрі выконаным програмом. Справили нам велику втіху своім сьпівом деклямацийом.

По „Ластивочці" запрезентувало ся четверо діточок з Лісца. Деклямували вершы Івана Русенка – *Лем бесіда нам остала* і Нестора Репелы – *Родина*.

Потім сцену по берегы выполнила „Кычера" (52 особы) з дуже урозмаіченым програмом. Выступ „Кычеры" складал ся з двох части і мал два лиця. В першій части нашли ся обрядовы сцены, з захованьом можливі максимального автентизму – так як были одгрываны ци сьпіваны в рідных селах на Лемковині, перед варварскым выгнаньом нас з них 58 років тому. Люде, што брали участ в тых давных представлінях, жыют по части до гнешнього дня. Спомнеме ту о них. Але наразі ідме по порядку:

На самым початку представлены были частины штукы „Федоры", одгрываной на ламанчыку в часі закінчыня вечырок в селах Білцарева, Фльоринка і Вафка (єден Федор – Яцко Габура, білцаривян, жыє в селі Высока). Мали сме щестя выслухати, видіти: балляду *Шыроко, далеко*, щедрівку *Щедрий вечер, добрий вечер*, танец зо сьпівом *Ступай коню*, танец Федорів коло кобиці *Сальве, сальве, ты Федоре*, танец сієр, сьпіванку з обрядом *Просиме туроня до хыжы*, танці: „до ходу", „гуляна-обертана", „лемківска полька". Закінчыла „Кычера" першу част свого выступу танцуваным і сьпіваным чардашом.

Наступні запрезентувал ся знаний уж шыроко родинний ансамбль „Окмел" з Пшемкова.

В другій части „Кычеры" нашли ся творы артистычні оброблены. Міцных вражынь ухам, очам і духови достарчыли: вязанка лемківскых чардашів, балляд рекрутских і воєнных в выконаню Анны Тылявской; вязанка танців зо серединной Лемковины, а найвеце з Полян к. Крампной, записаных од Анны Буряк, м.ін.: дамскій танец, лемківскій козачок, вязанка дівочых сьпіванок т.зв. „карічка". Был тіж танец пастырскій, жартібливий-забавовий. Таня Пласконь засьпівала *Червене яблочко в кышени мам*, записану од Анны Желізняк, родом з Брунари. Павлина Гербут красні зъінтерпретувала балляду *Перша година*, записану од Ольгы Поливкы.

Выступы вшыткых ансамблів, вшыткых сьпівачок і сьпіваків, гудачок і гудаків, танечниц і танечників были барзкы мило приниманы, з великым аплявзом, на стоячы. Люде міцно пережывали нашы рідны пісні і сьпіванкы, наполняючы по берегы іх серця незміреном радістю. Проявом того стану были слезы, якы блищали в очах векшости люди, складаючых подякуваня вшыткым выконавцям, великым і маленькым, іх ведучым і опікунам. Велику ролю зміцнюючу стан духа видовні одограли слова выповіджены през п. Юрка Старинского, котрий підкрислил заангажуваня діти, молодежы і родичів, зобразувал тіж трудности, котры треба поконати, увидочнил джерела ліпшой будучности. **(продолж. на ст. 16)**

Чыя то хыжа?

Враз з концертом не скінчыла ся чудова стріча Русинів. Кавалькада авт зо запрошеныма гістми потягнула ся до нового Готелю „Комеко", якого властителем єст Руснак з Орябины, інж. Миколай Комарник, такой і директор фірмы КОМЕКО (www.komeko.sk), яка специялізує ся в продукциі сучасных проводів коминовых (см. знимка).

Засіли мы до паньской вечері. Бо хоц Миколай Комарник, потомок спишскых дротарів нияк „пана не різал", цілом ґамбом єст паном. І вказал акуратні оба лиця свого бытя. Што нас чекало того вечера, не сподівал ся хыбаль нихто, а уж найбарже я. Серед гостины ґазда дал мі до рук... ножыці і попросил перетяти басанунку, одкрыти **дротарску ізбу!** ...І він ся ачий не сподівал, же засьпівам му при тым... „Дротаря". Но але мал єм за што засьпівати. Адже шеф фірмы КОМЕКО Миколай Комарник надал мі гідніст... „Коминярского Атамана", з вільным вступом до вшыткых коминів... Мам на то ґлейт!

Петро Трохановскій

ЛУКА СУК

Было ся чым радувати

Головном причыном до радости была інаугурация 1-шой імпрезы звязаной з лемківском культуром, під наголовком „Хвиля з Русинско-Лемківском Культуром", яка мала місце в селі Лісєц на Нижнім Шлеску в дни 1 жолтня 2005 р.

Імпреза тота єст ефектом діяльности Кружка Стоваришыня Лемків в Лісцу, душом котрого єст ведучий кружка, барз молодий, здібний, о щырым серци, діючий спонтанічні, але з великым і горячым поломіньом, п. Ваньо Феш.

Діяльніст на добре в гнешнім своім селі Лісєц розпочал два роки тому, коли завязал кружок Стоваришыня Лемків. Шліфы діяча набывал в кружку СЛ в Лігници, котрого членом был през пілтора рока як тіж в Лемківскым Ансамблю Пісні і Танця „Кычера", котрого членом є до тепершнього часу. Духовы вартости поглублял протягом двох і піл рока на занятях лемківского языка в Лігници. Науку завершыл найвыжшом оцінком. Переробил в індивідуальным трибі материял о шырокым засягу, а понд тото, збогачал го дискусиями з людми – знавцями предмету в Польщы і Америці, корыстаючы з інтернету. Брал участ во вшыткых, можливых для него стрічах о науковій, культуровій, релігійній ци осьвітовій специфіці. Єдночасні здобывал середню осьвіту в Лігници. З початком жолтня того рока піднял дальшу науку в Педагогічній Академіі в Кракові, на выділі гуманістычным о специяльности – філологія росийска з языком лемківскым. Єст чловеком отвертым, безпосереднім, міцно заангажуваным в тото што робит, не фольгує ничому і тягне справу до кінця – до осягніня заміреной ціли.

При тых вшыткых, великых як на него обовязках зреалізувал свій замысл граючой душы – котрий становил найважнійшу задачу в річным пляні роботы Кружка СЛ в Лісцу – зорганізуваня імпрезы з лемківском культуром.

І стало ся як плянуване было. Штоправда в великых болях, з 6-місячным „послизгом", але при великым оптимізмі і детермінациі орґанізатора – зъістило ся.

Імпреза зачала ся вчасным пополудньом а скінчыла рано. Вшытко одбыло ся згідні з пляном. Зышло ся дуже люди, заполниля ся ціла саля. Пришли праві вшыткы селяне, были люде з поблизкых сел і з дальшых місцевости (Лігниця, Любін). Причыном до радости была велька кількіст діти і молодежы. З сатифакцийом смотрило ся на входячых до салі родин з громадком діточок. Численні зобраны мали на што посмотрити і чого послухати:

Выступил молодіжний ансамбль „Ластивочка" з Пшемкова (28 осіб), в лемківскых строях, з барз приємным і добрі выконаным програмом. Справили нам велику втіху своім сьпівом деклямацийом.

По „Ластивочці" запрезентувало ся четверо діточок з Лісца. Деклямували вершы Івана Русенка – *Лем бесіда нам остала* і Нестора Репелы – *Родина*.

Потім сцену по берегы выполнила „Кычера" (52 особы) з дуже урозмаіченым програмом. Выступ „Кычеры" складал ся з двох части і мал два лиця. В першій части нашли ся обрядовы сцены, з захованьом можливі максимального автентизму – так як были одграваны ци сьпіваны в рідных селах на Лемковині, перед варварскым выгнаньом нас з них 58 років тому. Люде, што брали участ в тых давных представліннях, жыют по части до гнешнього дня. Спомнеме ту о них. Але наразі ідме по порядку:

На самым початку представлены были частины штукы „Федоры", одгрываной на ламанчыку в часі закінчыня вечырок в селах Білцарева, Фльоринка і Вафка (єден Федор – Яцко Габура, білцаривян, жыє в селі Высока). Мали сме щестя выслухати, видіти: балляду *Шыроко, далеко*, щедрівку *Щедрий вечер, добрий вечер*, танец зо сьпівом *Ступай коню*, танец Федорів коло кобиці *Сальве, сальве, ты Федоре*, танец сієр, сьпіванку з обрядом *Просиме туроня до хыжы*, танці: „до ходу", „гуляна-обертана", „лемківска полька". Закінчыла „Кычера" першу част свого выступу танцуваным і сьпіваным чардашом.

Наступні запрезентувал ся знаний уж шыроко родинний ансамбль „Окмел" з Пшемкова.

В другій части „Кычеры" нашли ся творы артистычні оброблены. Міцных вражынь ухам, очам і духови достарчыли: вязанка лемківскых чардашів, балляд рекрутскых і воєнных в выконаню Анны Тылявской; вязанка танців зо серединной Лемковины, а найвеце з Полян к. Крампной, записаных од Анны Буряк, м.ін.: дамскій танец, лемківскій козачок, вязанка дівочых сьпіванок т.зв. „карічка". Был тіж танец пастырскій, жартібливий-забавовий. Таня Пласконь засьпівала *Червене яблочко в кышени мам*, записану од Анны Желізняк, родом з Брунари. Павлина Гербут красні зынтерпретувала балляду *Перша година*, записану од Ольгы Поливкы.

Выступы вшыткых ансамблів, вшыткых сьпівачок і сьпіваків, гудачок і гудаків, танечниц і танечників были барзкы мило приниманы, з великым аплявзом, на стоячы. Люде міцно пережывали нашы рідны пісні і сьпіванкы, наполняючы по берегы іх серця незміреном радістю. Проявом того стану были слезы, якы блищали в очах векшости люди, складаючых подякуваня вшыткым выконавцям, великым і маленькым, іх ведучым і опікунам. Велику ролю зміцнюючу стан духа видовні одограли слова выповіджены през п. Юрка Старинского, котрий підкрислил заангажуваня діти, молодежы і родичів, зобразувал тіж трудности, котры треба поконати, увидочнил джерела ліпшой будучности. **(продолж. на ст. 16)**

ПЕТРО ТРОХАНОВСКІЙ

Лемківска Творча Осін – тринадцета

Ци єст заправды в „тринадцетці" дашто нещесливе, „пехове" – як повідают нашы сусідове? Кєд бы оне повіря односити до XIII Лемківской Творчой Осени, проведеной 15 – 16 жолтня в Білянці і в Ґорлицях, єдиным фактом што міг бы його маґічніст потвердити было тото, же не явил ся того рока на Осени нихто зо заграниці. Перший бодай раз. Та в цілым нашой симпатычной – як о ній повідают – імпрезы нияк не мож оцінити як невыкарану. Было файні. А тото – коли єст файні, або ні – мож аж і при велькій дозі субьєктивізму видіти голым оком і чути голым серцом.

Было файні, але не думал єм писати о XIII Лемківскій Творчій Осени. По перше – акуратні, же не было никого зо сьвіта, же были сме лем сами своі, а о нас самых, о собі самым – коли ся не мусит – писати в міру глупаво. По другє – озерал єм ся на інчых, котры мя остатніма роками в тым выручали, медже нима „добрий чловек, хоц Поляк" – пан Мариян Яніґа. Колиси взял єм жывцьом його репортаж і помістил по лемківскы в „Бесіді". Таку „остаточніст" тримал єм тіж на тераз. І байка єм тримал, бо і о тогорічній імпрезі явил ся в польскій пресі репортаж п. Яніґы (пізрий – выімкы з пресы). Лем же на першій части Осени, в Білянці, го не было. А мі акуратні о Біляну найбарже ходило.

Кєд єм на місяц пред Осіню подзвонил до біляньского шолтыса – п. Осифа Чупика, принял нашу пропозицию – як ся повідат – з отвореныма руками. На пропозициі наразі і остало, а наша велькодіятельна ласкавіст принесла імпрезовы афішы на сам біляньскій кєрмеш, на Покровы, 14 жолтня, то значыт... на ден пред Осіню. Но, правда, іщы єден ден пред тым дньом ласкавіст ласкаві потвердила – же імпреза єст актуальна і же барз числиме на пана шолтыса, і на біляньскы ґаздыні, но і на Білянчан до слуханя.

І хоц з нашой страны, так як написано, орґанізация стояла на ківільных ногах – Білянчане справили ся „на пятку" (тераз ся гварит – „на шистку"). Красні прирыхтували і огріли салю (уж осін заправды по горах крачала, а взяла ся одраз на дост студено). Зышли ся дост гарді – як на таку рекляму – і слухаче. (Зрештом, Осін то барз а барз камеральна імпреза і николи не числит ся ту на велику авдиторию.) Мило нам было видіти нового пароха Білянкы, Ліщын і Кунковы – іґомостя Андрия Ґрыча з імостю Марийом, мило нам было видіти – ту, „на периферії" – старосту ґорлицкого, п. Вітольда Кохана враз зо женом. Виділо ся знаємы лиця (жыл єм в Білянці такой цілий рік). І было, бодай мі, барз мило.

Осін розпочал своім выступом Молодо-Сивий Театр Поезиі (так сме си го шумні назвали). ...І не споминал бы-м о тым, бо як писати і о собі, – лем же мус дочынити (ґу писаному по польскы), што змістом проґраму, як і моттом цілой тогорічной Осени было выселіня нашого народа на Украіну. Минуло уж 60 років од той нещесной подіі, такой ціле єдно чловече жытя... Єдно?.. Чловече?.. Тема тота николи не умыкала ся од мысли, од творчого пера. Ту же, в нашым театрі (написал бы-м театрику, але тот терміник ту акуратні бы не сідил) выкорыстано мысли, выкорыстано пера: Івана Русенка, Нестора Жылича, Івана Горощака, Василя Хомика, Івана Желема, Івана Головчака і Петра Мурянкы.

Немов худобу пхани нас в вагони:
Собаки, вівці, кури між малят,
Червона фана... сльози і прокльони,
І дим розпуки з обгорілих хат...

— написал Хомик. Мовом краю, тепер державы, де сме, *ізгої*, были *нуждою биті*. І зато, том акуратні мовом, слова мают вагу особливу. Бо-й хто подумал не так давно іщы – же важыт ся дахто даколи **одтамале** і не тихі-

сьо, в кутику, до заголовка, а так, очывидні выповісти вшытко што роками в собі носил. І треба было тото і ту вшанувати. Бо треба, небожатка , треба.

А кєд пришло время на „жывых" творців?...

В своій стихії, як „в себе дома" чул ся Павел Стефанівскій. Як все, свобідні, райцував Федор Ґоч – о новій своій (спілавторскій) книжці, што тіж річницьову, з такым самым числом, тему вміщат. О свободі слова (ай треба бы придати – і силі) Олены Дуць-Файфер ани не речы! Ярослав Трохановскій ціле жытя жыл і жыє музыком, але ту і словом гарді ся приголосил. Андрий Копча, як мало хто привыкнений до публичных выступлінь і хоц рутина то слизка стежка, ту ся му не сховзла. Зрештом, были мы медже своіма. І вшыткы невымушено мы ся чули. Я тіж.

А потім засіли мы до гостинного стола, котрий красні прирыхтували біляньскы ґаздыні. Молодіж же, засівшы до колечка, тіж честувана, сьпівала при акомпаніаменті незаступленого Ігоря. Было направду файні.

Другого дня, в Рускій Бурсі, програм был подібний (хоц творці презентували інчы творы). Лем богатший. Бо нагороджено діти – участників рысункового конкурсу (см. стор. 5). Бо нагорожено почесныма грамотами і квітьом учытели лемківского языка – вшыткых щабли, од основного до академічного. І тілко лем... біднійший, же не было уж коли посьпівати. Час – велькій пан, дорога – велька пані казали ся зберати домів. Мам надію – выпросиме іщы нераз тых велькых велители, жебы позволили вертати ся до Бурсы, зазерати з добрым словом на нашы нечисленны уж, а забыты селечка. Бо треба, небожатка, бо треба.

Знимкы: Тома Квока

Было ся чым радувати

Слова подякы зложыл орґанізаторови одбытой спільні урочыстости, ведучому Кружка СЛ в Лісцу, Ваньови Фешови, за то – же помимо великых трудности, якы ся перед ним стопорчыли, не піддал ся і не зрезиґнувал, же допровадил свій замір до кінця. Подякуваням товаришыла надзвычай приязна, выполнена вдячністю атмосфера плынуча од видовні. Сьпіваню *Многая і благая...* – не было кінця.

І з том радістю, з пережытями, з насыченыма душами част старшых люди розышла і розъіхала ся до своіх хыж, а молодіж лишыла ся на остатню част урочыстости, на цілонічну забаву. До танця пригрывал ій новий, 4-особовий ансамбль: гушлі – Анна Пласконь, ґітара – Марко Ґарбера, солістка – Анна Быбель і кіборд – Павел Быбель, керівник.

Зьвідую ся по выступах Любомира Горощака:

– Якы выносиш вражыня по одбытій імпрезі?

– Мило єм захоплений, же так вшытко ся повело – гварит. – Чудова, своя атмосфера. Наполнил єм ся ньом до самого края. Буду долго памятал.

При дверях сходжу ся з п. Ваньом Леньком. – Як ся подабало – зьвідую.

– Барз єм задоволений, же-м пришол. Тішу ся, же ся Ваньови повела імпреза.

Підходжу до мамы Ваня Феща, п. Улиянны:

– Так міцно сте пережывали і старали ся о Ваня і о поводжыня імпрезы. Што можете тераз повісти?

– Но, тішу ся, же так добрі ся скінчыло. Але знате кілко то клопоту?

Потакую головом.

І я ся радую і щыро Ведучому Кружка СЛ в Лісцу ґратулюю осягніня поставленой ціли. Спосіб єй реалізациі, належыті заанґажувана постава выконавци, милы і обьєктивны – кріпячы слова отухы побудили духовы, сьвідомостьовы, інтеґруючы вязи.

Як ся на себе не бочыме, то разом дуже доброго зробити можеме.

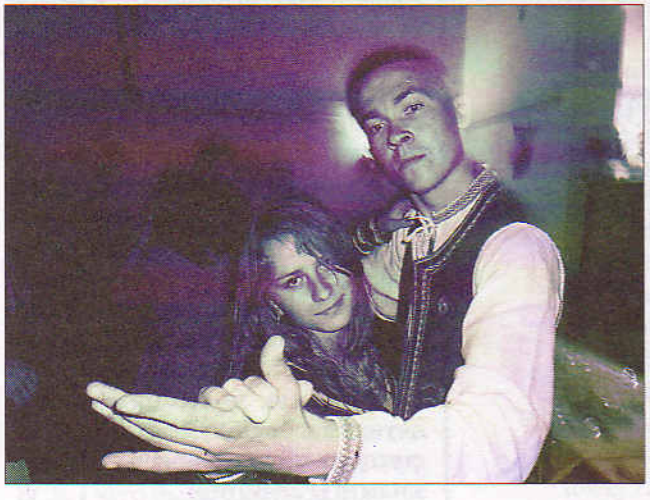

Примір едукацийного проєкту реалізуваного в зріжницюваным етнічні і культурово середовиску.

«Округлий стіл». Молодеж познає лемківску культуру.

Під такым наголовком дошол до зреалізуваня проєкт орґанізуваний през: Самоурядову Корпорацию ім. Юзефа Дітля в Кракові, Стоваришыня Лемків, Воєвідску Бібліотеку в Кракові, Містову Бібліотеку в Ґорлицях, Ґімназию в Санковій (ґорлицкій повіт), Ґімназию в Сломніках (краківскій повіт). Єст він едукацийном ініциятывом адресуваном до ґімназияльной молодежы зо Сломнік і Санковой та мисцевого суспільства.

Проєкт мал в своім замыслі діяня росповсяджаючы знаня про лемківску культуру і підставу меджекультурового діалоґу, як чынника суспільной і громадскей інтеґраціі. Програм проєкту проходил в наступуючых циклях лекцій:

1. "Язык і література Лемків". В рамах того циклю проходили стрічы ґімназияльной молодежы з лемківскыма творцями: поетом Петром Мурянком і др Оленом Дуць-Файфер.

2. цикль лекцій – „Облечыня, музыка, штука Лемків". В рамах того циклю были зорґанізуваны спільны варштаты ґімназиялістів зо Сломнік і Санковой. Варштаты были ведены през артистів з лемківскей фольковей групы «Серенча» з Ґорлиц: Романа Корбича і Мирослава Богоня. Міцным акцентом варштатів был выступ молодежного фолькового ансамблю «Ручай». Інтеґрацийна стріча ґімназияльной молодежы зо Сломнік і Санковой проходила на Лемковині в Ґмінным Осередку Культуры і Бібліотеці в Санковій. Вертаючы до-

мів, ґімназиялісты зо Сломнік обізрили церков в Білянці і выслухали оповідань шолтыса Білянкы о Лемках і Лемковині. По тій стрічи ґімназиялісты зачали працувати над суспільном реклямом односячом ся до Лемків (плякаты).

3. цикль лекций – « Стравы і обычаі штоденного жытя Лемків». В рамах того циклю мала місце спільна стріча ґімназияльной молодежы зо Сломнік і Санковой при «округлым столі» в Воєвідскій Публичній Бібліотеці в Кракові під гослом „Мы сме Європейці". Упереджыня і стереотыпы», получены з деґустацийом тыповых для лемківской кухні страв. Європейскій «округлий стіл» вюл Міхал Ольшевскі.

4. цикль лекций – «Реліґія і свята Лемків». В рамах того циклю проходили стрічы ґімназиялістів зо студентами Філолоґіі Росийской з русинско-лемківскым языком, котры барз інтересуючо представили звычаі якы обходили і обходят до гнес Лемкы. Стрічи в Воєвідскій Публичній Бібліотеці в Кракові товаришыло отворіня выставы плякатів о Лемках, котры выконала ґімназияльна молодеж зо Сломнік і Санковой.

Завдякы проєктови дошло до опрацуваня і розповсяжуваня інформаций на тему Лемків. В Чытальни Реґіональных Збірників Воєвідской Публичной Бібліотекы в Кракові діє центр інформациі о лемківскій культурі, а в Містовій Публичній Бібліотеці в Ґорлицях розбудувано інформацийний пункт о лемківскій культурі.

Ефектами реализациі проекту *„Округлий стіл". Молодеж познає лемківску культуру* причынила ся до розповсяджыня серед ґімназияльной молодежы з Санковой і Сломнік знань і інформаций о лемківскій культурі і Лемковині. Промуваны были способы праці і діяня актывізуючы учеників, котры реалізувало ся в шырокым обсягу поза лекциями і поза школом. Ґімназияльна молодеж досвідчала „інакшости" в зріжницюваным етнічні і культурово середовиску, познаючы язык, літертуру, штуку, музыку, облечыня, обычаі, стравы і реліґію Лемків. Для векшости учеників зо Сломнік был то перший безпосередній контакт з Лемковином і Лемками - мешканцями той землі. Атмосфера і климат місц, в котрых были ґімназиялисты, довела до того, же більшіст з них задумала ся над неповторністю і культуровым богатством Малопольщы.

Зреалізуваний през Воєвідску Публичну Бібліотеку в Кракові і Містову Публичну Бібліотеку в Ґорлицях проґрам вельокультуровой діяльности публичных бібліотек дал наслідства на якы ждано, м. ін. започаткуваны остали контакты з передставниками лемківскых орґанізаций, створены колекциі оддзеркалюючы потребы меншыновой групы, заістнувало інституцийне партнерство на основі культурной ініциятывы, котра промує ідею толеренциі і меджекультурового діалоґу.

В будучым найважнійшом задачом буде підтриманя контакту з лемківскыма орґанізациями і популяризуваня знань і інформаций о культуровым просторі Лемків в суспільстві.

В рамах проєкту дошло до опрацуваня "меджекультурового" змісту през приготовліня польско-лемківской публикациі, котра ма містити в собі м. ін. сценариі лекций на лемківскы темы.

Сміло мож повісти, же наша культура не є гірша, планьша од польской, украінской ци даякой інакшой, є атракцийна для векшости і треба з ньом выходити до люди, медже інчыма з такыма проєктами як выжше описаний. Мы яко Лемкы не повинни сме мати ниякых комплексів, а повинни сме ся гордити своім!!!

Проєкт *«Округлий стіл». Молодеж познає лемківску культуру»* доступний єст на інтернетовій стороні Воєвідской Публичной Бібліотекы в Кракові: www.wbp.krakow.pl/projekty.

Кореспонденция з Кракова: Ваньо Феш

Лет Голубе, Рідний Брате...

В першым номері „Бесіды" на 2000-ий рік ем писал: »Так тото наше жытя жене, так дігінчыт, же о вельох людях, близкых нам людях, о іх жытьовых „дрібничках" нераз знаме мало, або і нич. Так ся стало і з Братом моім – бо за братів ся маме – Васильом Туроком; аж з пресы, з „Народных Новинок" довідал ем ся же 8 січня того рока праздновал Він своє 60-літя.«

...Днес уж Його жытя не жене. Втихло 7 листопада 2005 рока, впало як листок осінній долов, до землі...

В марци мине 15 років як сме ся з Васильом Туроком-Гетешом познали, вшыткы мы, Руснакы з Польщы, што брали сме участ в І Сьвітовым Конґресі Русинів в Меджелабірцях. Не списати на воловій скорі – як повідали дідове нашы – вшыткых стріч з Васильом. Сходили мы ся враз не лем в Його рідным краю – Прящівщыні, але і по шырокым сьвіті. Летіл Він до нас – до Креници, до Михалова, до Ґожова, мало было нашых народных свят, жебы іх поминул. Был з нами все, кед уж не тілом, та духом. Был з цілым русиньскым сьвітом, цілий наш сьвіт з Ним, адже за долгы рокы стоял Василь Турок-Гетеш на челі сьвітового русиньства. Серед русиньской богемы мал придомок Ґенерала. Але не был то Ґенерал – деспота, а Ґенерал конкрету, вываженого, передуманого. Послух взглядом Него не брал ся з Його становиска, а з Його жытьовой мудрости. І Ґенерал Василь николи не озерал ся з любістю на свої нараменникы. Был щырым, безпосереднім, жычливым. І... конкретным, особливі коли приходило ся вести на меджународных аренах тяжкы боі о русиньскє гнеска, о русиньскє будуче.

Не списати на воловій скорі Його одданой працы на ниві рідной культуры, а уж не до перецінениня є Його вклад в нове жытя Театру Александра Духновича – в русиньскым виді. То Він, як перекладатель, як драматурґ впровадил на сцены рідным словом сьвітову клясыку, од Шекспіра до Мрожка.

...Не діждал остатньой премьеры – „Дяді Вані" Чехова. Та чытам адде в інтернеті: „(Dramu) Čechova Ujo Vana uvede Divadlo Alexandra Duchnoviča už w piatok (2.XII). V tichej spomienke je venovana pamiatke zosnuleho Vasil'a Turoka, ktory sa na nej podiezal ako prekladatel' a dramaturg."

Значыт – „Не весь я умру!" Засьвідчыли о тым і тоты, што численно пришли попращати Василя на послідню Дорогу. На вінци од Лемків выписано слова Василя Турока-Гетеша (з драмы „Стріберный потічок"): „Лет Голубе, родный Брате". ВІЧНА ТОБІ ПАМЯТ!

ПЕТРО МУРЯНКА

Васильови в послідній ден

Будте людми.
Будте людми...
Руснацкыма

(Василь Турок-Гетеш)

Не повім гнеска, Василю
в тот чудний Твій ден
медже нами
же не заплаче николи уж
же уж ся так не засьміє
театер нашого жытя

Панта рей
як тота водичка в Торысі
Вшытко ся минят
і мы ся минеме колиси

Так кєд спередил єс нас,
Василю
кєд єс ся так спонаглял
до ТВОГО Бога
з далекой дорогы
візрий ся на нас хоц-коли

Прореч зас до нас
своє Слово
же того ся нам варувати
што чынит нас звірями
же людми быти мусиме
кой быти бы нам Русинами

І хоц мы з роду сего
што Мойсея і пророків
не слухают
кєд тяжко нам буде
течы жытьом
за князьом Лаборцьом
княгыньом Ондавом

Може вшытко єдно
на голос Твій стамале
до рапорту станеме
Ґенерале!

Креница, 10 листопада 2005

В похороні Василя Турока-Гетеша, 10 листопада 2005 рока з Польщы участ взяли: Андрий Копча, Павел Стафиняк, Ева Міхна і Петро Трохановскій.

ЕМІЛИЯН ПЫРЧ

Моі пережытя

(продолжыня - 2)

Выселіня і вертаня

О годині 9-ій рано приіхало два самоходы войска. Поручник зробил зобраня. Вычытал вырок – хто маї выіхати на Захід. Зачало ся людьом великє пережытя і страх. Хто мал віз, то вывозил для дорогы – машыны: січкарня, млинок до чыщыня зерна, возы, шафы. Худобу грубшу ся повязало і гнало за возом до Лоси. А што ся з рештом стало? Были юж осадникы, зараз зберали за нами.

На другій ден ся писала друга половина Ганчовы, бо не могло ціле село іхати разом. І я поіхал на другій ден.

В Лоси моста не было, треба было іхати без воду, а вода была дост велика. То было страшне пережытя, гвойти з худобом і з уцями до воды. В Лоси зме были без нич, а рано до Ґорлиц. Ту были зме дві ночы. Котры зме остали, ходили зме до Заґожан – знати де іхают. Не вірили зме, што нам оповідали. Брали іх на сповід, на всяку. Вечером выіхали.

Мы мали Чарнян половину в транспорті. Дорога была тяжка, іхали зме девят дни. Были ознакы на руках і на ногах, то боліло дост долго.

9-го черця были зме в Ґвізданові. Взяли нас до ґміны Рынарціце. На нич обставили ормовцями, бо мы юж мали назву Акция В – а мы о тым не знали.

На другій ден ходиме глядати – де што єст. Коровы гвязаны до воза. На нич запыхали ся – де хто міг. І дале глядали, бо всяди было без вікєн, без двери і без пеца. Так ся зачало на Заході. Нихто ся нами не пренимал. Найперше треба было затыкати вікна і рыхтувати пец, жебы дашто зварити. Дало ся цеглы і великій горнец і ся варило, дост долго. Зараз треба было закладати дахівкы – было іх по земли дост наметано; в будинках треба было замурувати діры по выбухах.

Вказували нам – де маме косити, де маме пасти, де маме орати. Але того долго не было, лем два рокы. Заходила інча політыка. Треба было в Польщы колхозы – то ся называли спулдзєльні продукцийны. Де ся юж заложыло, треба было іхати десят кільометрів, ліквідувати угоры, треба было помагати разом орати, боронити.

Было зобраня і я пішол на тото зобраня, выслухал вшытко – як то буде. Давали поле, але я ся на поле не орьєнтувал нич. Пришла на мене колей ся писати. То я ім повіл, же я не мал поля, лем мама, же я ся не можу писати, аж мама не зозволит. І так мя выписали з того зобраня, а до рана завязали і выбрали „зажонд". Мама ся не писала, бо не мала здоровя. На весну заяли вшытко до спулдзєльні, навет і тото, што было засіяне в осени.

В 1949-ым я пішол до роботы – як называли – до пеґееру, до села Млєчно. Было великє господарство, два были получены разом. Робил єм там до 1956 рока.

Як настал Ґомулка, то вышло такє заряджыня, же як ма хто де ся вернути, то може. Так нас пішло до Ганчовы дост гідні, видіти як то выглядат тото вшытко.

Приіхали мы до Ґорлиц і на піше до Ганчовы, на Білянку. А за нами юж мотор, нас провадит. Мы на Білянку, а йому ся мотор зопсул. І пішли мы аж до Лоси, заночували зме в Петра Симочка, а рано – до Ганчовы. А в Ганчові юж зме мали охорону. То фотоґрафувал ся з нами, был барз добрий знайомий, але в мундурі.

Были зме три дни, бо каждий хотіл дашто найти. Як дахто ся згодил, то треба было іти осадникови ся підписати, же принимат на неограничений час. То было барз тяжкє, але якоси ся порадило, бо в ґміні были урядникы, што зме ся знали.

Я не мал лем таку стару хыжку, а была зима. То єм ся просил до осадника, што мешкал в Митра Лукачына, нич дашто поремонтую. І приял мя, называл ся Оратовскі Юзеф.

Як зме ся якоси розмістили, то зме зачали ходити по урядах за материялом, жебы нам приділили. То нас барз холодно принимали. Першы слова были: „Czegoś tu przyjechał, jak tu nic nie masz?!" Треба было долго радити, жебы ся дочекати доброй одповіди. Але до весны ся змінило. На весну нам поле дали, самы угоры лісом зароснены. Треба было коньом вытігати тернины, ядлівці, вільхы, івы, березы, і так аж орати і овес сіяти.

В першым році давали нам поля під компери, бо до перелога не можна бы садити компери. Так ся зачынала другіраз господарка. (...) В 1958 році, в зимі рыхтували зме каміня, возили на санях. І дерево. А на цеглу нам пожычку признали. В тых грошах треба было ся змістити – на теслів, на муляри, на столяря. Было в тым часі на люди тяжко, не было што продати на грошы, бо была єдна корова, єдна яливка. Коня купил єм в Кленківци, од Баняка, взял єм другу пожчку на коня. Як был юж кін, то было юж інакше жыти. Можна было повісти – же я юж си ґазда.

(дальше буде)

NATIONAL GEOGRAPHIC або ПОДОРОЖЫ ЛЕМКІВ

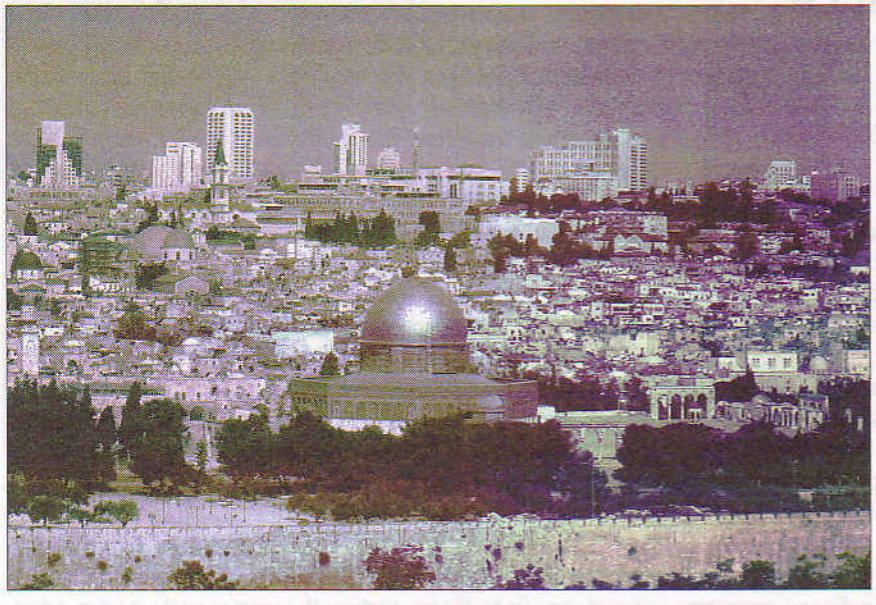

ІВАН ДЗЯДИК

Свята Земля

(продолжыня – 2)

Єрусалим

Єрусалим то місто незвычайне. В своїй понад тритисячолітній істориі мало ріжны назвы: Салем, Сион, Місто Давида, Святе Місто.

Старий Єрусалим, положений на штырьох взнесінях, замкненых двома долинами – Хевроном од пільночы і сходу і Геєнном од заходу і полудня – єст найбарже святым містом на сьвіті. Днешнє Старе Місто, в котрым находит ся Святыня Воскресенія Христового, лем частично подібне до Єрусалиму з часів Ісуса Христа. До давного Єрусалиму огороджено старым величезным муром, провадит сім брам: од пільночы – Дамасска, Ірода і Нова, од сходу – Яферска, од полудня – Сионска і Гнойна, од заходу – Св. Стефана або Брама Львів. Осму браму, называну Золотом, котром Ісус Христос выхал до Єрусалиму на осляти в Вербну Неділю, мусульмане замурували зо взляду на пророчество, же „том брамом выхат даколи погромич ісляму".

Єрусалим то релігійна і культурна колыска трьох сьвітовых монотеістичных релігій: християньства – з центральном святыньом Воскресенія Христового, юдаізму – зо Стіном Плачу і ісляму – з мечетом Омара і Ель-Акса.

Безчисленны святыні, звязаны з жытьом, научаньом і страданями Спасителя та народинами християньства, находят ся так в самым місті, як за його границями. Вшытко в Єрусалимі має свою історию, а камені сут сьвідками минулого і „розповідают" о трагічных днях того назвычайного міста.

Каждий приїзджаючий ту поломник хоче видіти як найвеце святых місц і пережыти стискаючы серце хвилі, але всяди не годен быти. Час ограничений, та вшыткы щесливы, бо парежыют урочыстости Великого Тыжня.

По нічным одпочынку в пятым дни поломничества вырушаме до старого Єрусалиму. Входиме Дамасском Брамом і кєруєме ся в сторону найважнійшой святыні, котра находит ся в християньскій части міста. Пропыхаме ся узкыма і крутыма уличками, де по обох сторонах розложыли свої крамы арабскы гандляре. Панує ту все велькій рух, а в повітри чути орьєнтальны запахы. треба смотрити не лем пред себе, але і під ногы – бо можзашпотити ся на преріжных сходках і нерівностях. Провідник Юрко інформує нас котром уличком де мождійти і як вернути, як бы ся дахто одлучыл од групы.

Затримуєме ся при ареалі Грецкого Патріархату, обзераме поверховні церков і околичны будівлі. Сходиме ниже на пляц і пред нами... Храм Воскресенія Христового в комплексі Святыні Гробу Господнього. По лівій стороні пляцу сут три церкви, побудуваны в IX столітю, а по правій православний монастыр Св. Авраама, ормяньска каплиця Св. Йоана і коптийска Св. Михаіла.

До Святыні Воскресенія од полудньовой стороны провадит тепер лем єден вхід, называний Святыма Воротами. Отвераны і запераны они сут през мусулмана, але берут в тым участ представителе штырьох релігійных спільнот.

Святыня тота містит в собі два безцінны сокровища: скалу Голгофы і Гріб Спасителя. Призераючы ся тій будівли можствердити, же своіма розмірами і внутрішніма оздобами дорівнює велькым святыням християньского сьвіта. Окрем головной будівлі з куполом має она іщы дуже добудівок, полученых медже собом без архітектонічного ладу і гармоніі. В середині сут розміщены часовні, олтары, крипты, де християньскы спільноты служат Богу, каждав своім обряді. Пред входом выслухуєме інформаций провідника што і в якым по-

рядку будеме звиджувати і на што треба звернути головну увагу, бо в середині треба заховати спокій і повагу.

Мармуровыма сходами ідеме догоры. То вхід на Голгофу. Давно християне на місце Розпятя Ісуса Христа входили без обутя. Сут там дві часовні: північна, приналежна православным Грекам і полудньова, меньша – католицка. Над скалом уставлений грецкій олтар з червеного мармуру, під котрым находит ся округла срібна різблена плытка з дірком, представляюча страсти Христовы. През тоту дірку мож дітхнути місце скалы де был поставлений Крест. За престолом стоіт натуральных розмірів Розпятя. Єст там тіж маленькій олтар, припоминаючий о болю Божой Матери в часі знятя Ісуса з Креста.

Поклонившы ся тым місцям, сходиме до Часовні Адама. Ту, в скальній розпуклині – як подає традиция – погребены были през праведного Ноя кости нашого прародича Адама. На право од часовні двери провадят до поміщыня, де переховуваны сут мощы святых.

Вертаючы ся ближе входу, стрічаме жолто-ружову мармурову плыту – Камін Миропомазаня, обставлений сьвічниками і вішачыма білыма лампадами. Тот камін вкрыват місце, на котрым Св. Йосиф з Аримафеі і Св. Никодим зняли з Креста пречысте Тіло Спасителя, помазали миром і положыли до Гробу. На рамці попри камени вырізблены слова пісні сыпіваной в Вельку Пятницю при выносі Плащенниці. Камін належыт до православных Греків. Дуже поломників, головно Грекыні, выливают на камін воду ружану і пахнячы олії. Часто самоістні на мармуровій плыті появлят ся вільгіт о запаху мира, котрий розходит ся по цілій святыни. Замачаны в тых оліях хусточкы сут забераны през поломників до ріжных закутків сьвіта і служат до намащыня хворых. Кланяючы ся тому місцю, чує ся внутрішню легкіст і радіст, декотрым поломникам вказуют ся в очах слезы.

Ідучы дальше, на право, по дорозі стрічаме Каплицю Терньового Вінця, з престолом притвердженым до ґранітовой колоны, до котрой стражникы привязали в вязници Господа і знущали ся над Ним. Велька ікона над престолом представлят страсти Ісуса. В стіні видно терньовий вінец.

В дальшій части стрічаме долину вхід до ормяньской Каплиці Св. Єлены. Іщы ниже сходиме в підземля, до Каплиці Воздвижыня Чесного Креста, де Св. Єлена однашла в 326 році Крест Ісуса. В тым місци уставлено православний олтар і ту 27 вересня, в ден Воздвижыня Креста Господнього одбыват ся урочысте богослужыня.

Продолжаме обхід попри ґалереі і приходиме до Часовні Камінных Уз. В ній, під престолом, лежыт старовинна камінна плыта з двома отворами, в котрых – як подає традиция – были закуты ногы Спасителя. Находит ся ту чудотворна ікона Божой Матери, пред котру приходит дуже поломників. З пілотвореных очи Божой Матери чудесным способом стікат часом благовонне миро.

Окрем тых каплиц і олтарів сут іщы інчы, припорядкуваны ріжным християньскым конфесиям, але мы ідеме до Церкви Воскресенія Христового, котра єст центральном частьом Святыні Гробу Господнього. Церков має прекрасний іконостас з червеного мармуру, богато украшений золоченыма різбами. Олтар має пілокруглу форму, з престолом посередині. Стіны церкви пристроєны прекрасныма іконами. Каждой ночы в Церкви Воскресенія одправляна єст утреня, а в святочны дни літургію возглавлят Патріарха Єрусалиму.

З великым заінтересуваньом обзераме церков, хвиля на молитву і ідеме далі. З церкви выходиме просто зас до Ротонды Святого Гробу. На середині ротонды, на підвыжшыню двигат ся храм зо жолтого мармуру, звінчаний гардым куполом на арках. Ту містит ся Гріб Ісуса Христа. Тото місце называют Святом Кувукльом або Кувукльом Святого Гробу. Гріб Господен уряджений на выгляд старого жыдівского гробу. При вході до Кувуклі в двох ⇨

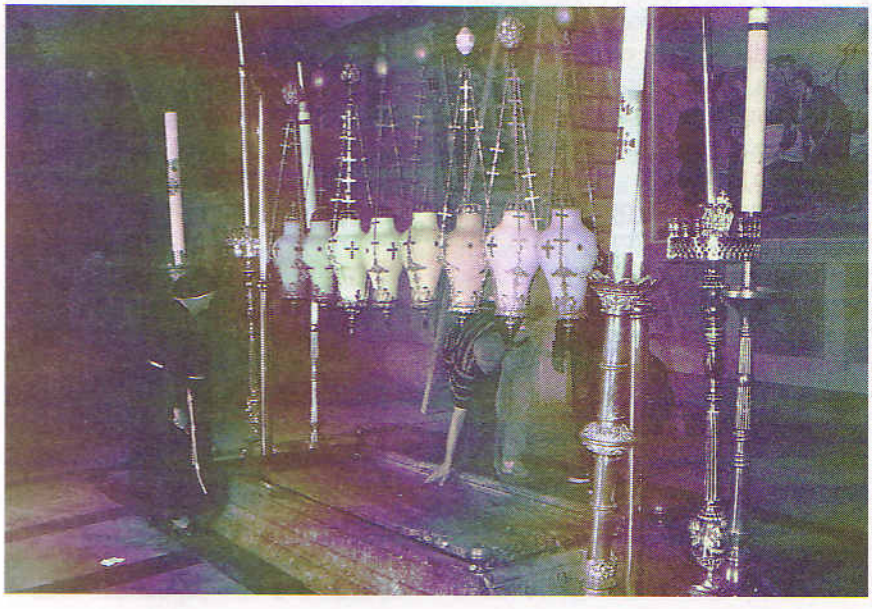

Камін Миропомазаня ⇨

Вхід до Кувуклі Святого Гробу.
Знимкы Автора.

Свята Земля

⇦ рядах стоят величезны сьвічникы, а над самым входом множество лампадок і три іконы Воскресенія Христового. По зовнішнім обізриню Кувуклі стаєме в ряды і чекаме, бо зышло ся ту немало поломників з цілого сьвіта. Захованя іх ріжне, бо мают ріжны темпераменты. Єдны в спокою і задумі терпеливо ждут ряду, а інчы пхают ся насильно так, же монах пильнуючий порядку не годен собі дати рады; до Гробу впущали лем по три особы і скоро треба было вертати.

Діждали ся і мы. Кувукля розділена на дві части; перша, зараз за входом называт ся Часовня Ангела вістуючого радісну новину – Воскресеніє Христове. На середині стоїм мармурова ваза, до котрой вложено кавалец того каменя, котрым был закрытий вхід до Гробу Господнього. Над вазом завішеных єст пятнадцет негаснучых лампадок, з котрых пят належыт до, православных, пят до католиків, штыри до ормян і єдна до коптів. До печеры Святого Гробу веде низкій узкій вхід, так же входячы там і выходячы поломникы ідут на колінах. Гріб, в котрым спочывало тіло Ісуса Христа прикрытий єст двома мармуровыма плытами. При стіні уставлены сут три іконы представляючы Воскресеніє, православна в середині, а по боках образы католицкій і ормяньскій. Звисаючы ряды лампад належачых до православных, католиків, ормян і коптів осьвічают печеру. Кувуклю сторожат грецкы монахы. По утрени в Церкви Воскресенія напротив Гробу духовеньство преходит до Кувуклі і там зачынат ся літургія. Коли кінчат православны, зачынают служыти католикы, а потім ормяне. Не лем ту, але і в інчых місцях видно згоду і спілпрацу медже ріжныма конфесиями християньства.

Выходиме на пляц. Позерам на нашу групу. Видно на тварях поломників, же каждий пережыл тот контакт з найсвятійшыма місцями в свій спосіб. Каждий молил ся о то-то, чого найбарже прагне. Єдны о здоровя, другы о ліпшу будучніст, іщы інчы дякували за дотеперішнє жытя і же могли на власны очы видіти тоты найсвятійшы на сьвіті місця.

По кілкох минутах одпочынку заходиме до недалекого монастыря, де находит ся риза Пресвятой Богородиці. Одтале 28 серпня іде урочыста процесия до Гефсиманії, до гробу Божой Матери. По дорозі вступляме до печеры, де был вязнений Апостол Петро. При печері находит ся мала церковця з іконами представляючыма медже інчыма вязненого Св. Петра. Недалеко од того місця одвиджуєме іщы Церков Св. Александра Невского, в котрій монахыня шыроко розповідат нам о історії той святыні і о веденых там археологічных роботах.

Выходиме поза муры старого міста і заходиме на терен Руской (Росийской) Духовной Місиі. Переходиме обік великого будинку – адміністрацийного центра Місиі, котра веде актывну діяльніст на поли обслугы поломників і гости одвиджуючых святы місця. Обік возносит ся Собор Св. Тройці, величезна церков, до котрой на обслужыня приходит дуже рускых поломників. Внутрішній выгляд церкви тыповий для східніх святынь. Дуже ікон, а посередині чудове позолочене паникадило (жырандоль) украшене оздобами і сотками лямпок. Його велькіст і красота роблят на чловеку не хоц-якє вражыня.

Зостаєме ту на вечырню, а потім просто до готелю. На одпочынок.

(далі буде)

Кед тя забуду, о Єрусалиме, – най о мі забуде правиця моя. Най прилипне язык мій до піднібяте, кед не буду о тобі памятал, кед тя не поставлю, о Єрусалиме, над радіст найвыжшу свою. (Псалом 136,6-7)

Поміщаме адде лист сперед... 92 років. Лист з Америкы до редакциі тыжденника „Лемко". Думаме, же інтересуючым буде прочытати го і гнеска. Тымбарже же зближаючий ся час, зближаючий ся настірй служыт тому. Речений лист дакус скорочаме, бо барз він місцями горячий і бояти бы ся нам, жебы ся даґде од него яличка не заяла. В листі лишаме автентычний правопис сперед І сьвітовой войны. Транспонуєме лем „ô" (з „дашком"), котре і так чытало ся як „і". Тіж подекади „е" на „є", котре в окрісленых позициях як „є" ся і чытало. Очывидні, не хоснуєме і твердий знак, котрий на кінци слів по согласных не хоснує ся в уж жадным зо сучасных жывых языків. Но і дост уж тых пояснінь. Адже хцеме і од себе попри тій украшеній звіздочками яличці повісти Вам: Христос Раждает ся! (пт)

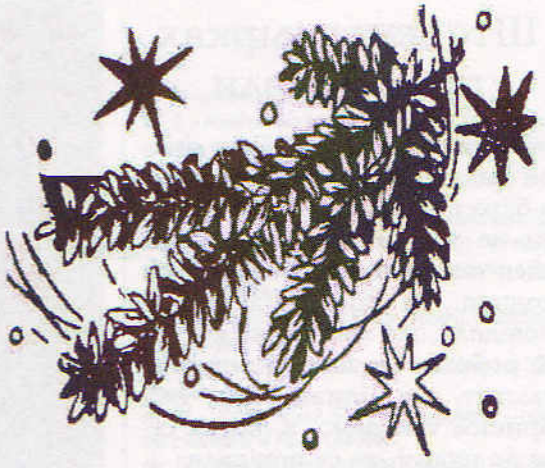

Христос раждается!

Кличу до вас из далекой Америкы і надіюся, же вы в душы своєй отповісте:

Славите Єго!

Христос раждается! *Кличут до вас и жіючіи ту нашы діти, сестры, браты, кревны і знакомы, – з зближаючимся Новым Роком разом з колядниками, празниками и щедраками кличеме вам разом: Понайбіг (Помагай Бог) на щестя, на здоровя. На тот Новый Рік!*

Най родившійся Христос рачыт вас поблагословити як в роли так и в поли з діточками вашыма...

Коли вы будете в церкви співати коляды, то не єден з нас мусит тяжко працувати в майнах, ци фабрыках а не єден навет не почує голосу тых нашых радістных коляд и щырых поздоровленій, бо судьба загнала єго где то далеко – між чужынців – где нема церкви, ни своих люди. Но сут ту и такы выродкы, што выреклися и вас и нас, пішли на злу дорогу. (...) Они думают тілько о тім, абы напхати и напитися до сыта, як тото быдлятко, а не о том абы отдати чест и славу Христу, якій принюс на землю мир и любов.(...)

Но я розписался о выродках, а ту Новый Рік, и я через нашого „Лемка" хочу передати вам, мои братя Лемкы то, што чувствую в моєй душы, што желам з Новым Роком.

Каждый рік, коли зближаєся до кінця, малюют люде як сивого, сгорбленого, обдертого, унижаючого старця, над которым красуєся Новый Рік в виді то ангела, або молодого хлопчыны в руках з горячом факльом або китицьом квітів. На старый рік смотриме з погордом, а новый витаме з радостьом.

Кто як кто, а вы мои братя Лемкы певно з погордом вспоминате тот старый рік, бо не принюс він вам нич доброго. У нас місто науки Христа, котра заключаєся в заповіди: „возлюбиши ближнєго твого як сам себе" – торжествовала в минаючім року наука злого духа, котра каже ненавидіти и переслідовати свого ближнього. – Вас в минувшім року неповинно тягали в суды, карали саджали в аресты; нашу бурсу в Новом Санчи, тую твердыню котра пріючала и выховувала вашых дітей на защитників св. Руси, замкли злыи духи, якіи боятся Христа и єго правды, замыкают також двери до дому молитвы перед тыми нашыми братами в Грабі, Чорном, Святковой и других селах (...).

„Терпен спасен" каже пословиця. Терпіли вы не тілько в 1912 року, но терпіли и в попередных роках (...). – Єсли, отже прийдеся вам братя переносити терпінія і в тім 1913 року, котрый представляют в виді молодця, то и в тім року мужайтесь. – Знам я, а знате и вы, же свобода народу не приходит легко, але кто законном дорогом домагаєся єй, тот єй осягне. Знам и то, же нам прійдеся перенести и в тім 1913 року не єдну біду, не єден з вас може в арест достатися, и на маєтку потерпіти, но вы во всякой біді потішайтеся и уповайте на Христа. Він тоже страдал, был убогым, розуміеся, на тілі, а за то богатым на душы и характері. – Знам, же ворогы нашы будут уживати ріжных способів и терорів абы вас звести з правой дорогы, но вы в 1913 року стійте твердо при своим, всякым дурисвітам сміло скажте в очи, же вы не поклонники злого духа, а поклонники Єго божественной наукы, котора сокрушила злобу злого духа.

Так адже, в тім 1913 року желаю вам братя Лемкы вытревалости, братньой любви, братства и просвіщенія. – Желаю, абы в каждім нашім лемковскім селі была читальня им. Михаила Качковского, щаднича Касса, своя крамниця; – абы вы розводили сады и пасікы; абы в каждій найбіднійшій хатині была наша газета „Лемко" и абы вы в тім нашім „Лемку" писали о вшыткім, што нового буде діятися в нашых лемковскых селах.

Христос раждается!

Виктор П. Гладык

New-York, 2. янв. 1913, н.ст.

Што на вечырках приповідали

Была єдна дівка, а барз лінива была, не хтіло ся ій робити, а барз парадна была, та нихто єй не хтіл взяти. Але раз ся єден такій нашол, зачал за ньов ходити. Та шыткы люде му повідали, же лінива, не хце ся ій робити. Но але як він тото зыстит, же лінива. Она, кєд пришол там рано, а она се сіла до куделі, та се повідала:

— Пх, пх, Господи, слава тобі, друга гнес!

Каждий ден была друга. Но але кєд уж пришло што до чого, так йому якоска чудне было, же люде заєдно повідают так, а то не є так. Та што зробил?! Зял ключы, а закрутил іх до прядива. Як она пішла надвір, та він тоты ключы закрутил. Кєд пришол на другій ден, та она зас:

— Пх, пх, Господи, слава тобі, друга гнес!

Та він товды ся зьвідує:

— Не нашли сте ту ключы? Я дес ключы стратил.

— Йой, мы ту не нашли, ани сме ниґде не виділи, ани ту іх не было.

Но та одышол домів. Прийде на другій ден. Нич. Нихто нич о ключы не повідат. Прийде на третій ден – нихто нич, на четвертий – нихто нич. А она фурт:

— Пх, пх, Господи, слава тобі, друга гнес!

Но але так о тыжден прийде, та она повідат:

— Йой, та то, вера, ключы нашли ся, нашли, — повідат. — В прядиві были закручены, в кудели.

Но та так, же він уж знал, же она така лінива, уж єй взяти не взял. А приповідка остала. Та кєд дашто, та ся сьміяли на вечырках, та уж лем се приповідали:

— Пх, пх, Господи, слава тобі, друга гнес!

з записів Др Михала Гыряка

V DNI KULTURY ŁEMKOWSKIEJ
w dniu 26 listopada 2005 r.

Program

26 listopad 2005

Muzeum Ziemi Lubuskiej

godz.11.00

1. **Projekcja filmu: „Ukraina – poryw do demokracji"**
2. **Konferencja:**

-„Współczesna Ukraina w oczach historyków, dziennikarzy oraz twórców historii". Prezentacja książki „Wiele twarzy Ukrainy"
P.Tyma i I.Chruślińska
-„Fenomen Pomarańczowej Rewolucji"
dr R. Potocki
-„Krajobraz polityczny przed wyborami parlamentarnymi na Ukrainie"
dr P. Andrusieczko
-„Mniejszość polska na Ukrainie"
S.Semeniuk

Dopełnienie: W części artystycznej program był również łemkowski!

ЯН ШТАУДИНҐЕР

Телеґрам

В диспозиції ребро мам,
Радо за гарду Єву дам.

Єдній Єві

Кєд Єва была така сама,
То розумію Адама.

Сьпівай, соловію

Сьпівай сой соловію,
Кєд нихто не слухат.
Ни жена задримана,
Ни нічка цілком глуха.

Милы злого початкы

Неєеден бы не зачынал,
Кєд бы предвиділ фінал.

Поводжыня

Николи мі не одмовили,
Тоты, што ся мі снили.

з польского перевьюл
Петро Мурянка

Максим і Клим

Клим засідил ся в Максима до барз пізна. Зьвідує ся о годину.

– По другій двадцет три минуты і чотырдесят сім секунд.

Максим взріл слимака на пути:

– Знаш, Климе, спілчувам тому слимакови.

– Та чом?

– Заєдно лем дома і дома...

– Ци то правда, Максим, же єс ся не вродил в нашым селі, лем деси в Чертіжным?

– Гей, правда!

– Та як то ся стало?

– Традиційным способом!...

Максим з Климом іхают МКС-ом.

– Пане шофер, ци доіхам тым автобусом на колейову стацію?

– Нім!

На тото Клим:

– А я?

Климів хлопчыско вернул ся зо школы:

– Няню, гнеска учытель повідал, же вшыткы походят од малпы.

– Може ты, бо я ні!

– Климе, выграл єм на льотериі тисяч злотых!

– І што на тото жена?

– Такой оніміла.

– Боже, тілко щестя нараз!

МИКОЛАЙ КСЕНЯК

Кувик і Голуб

Сонечний ден. Пташкы сьпівают, квіткы ароматы шырят, лем Кувик в конарю фучыт і надуват ся.

— Не злост ся, сусіде, — пригварил ся му Голуб. — Потіш ся і ты. Ведь доокола сама красота, кыпит веселе жытя.

— Бортачыны трепеш, — одбил го дудрош, — тад всяди є густа тма.

Тін

Поле засмотрене на вечерню тін:

— Ох, як ты фрышно роснеш!

А тота – тихо. Лем ся хмарит, темніє.

— Як то є, же ся так шыриш? — вывідує ся дале допытливе Поле.

— Місце ньой я ти одповім, — дзюрчыт Потік. — Звекшує ся, бо Сонце заходит.

Корова в парку

Вошла Корова до парку і пустила ся выпасати траву.

— Красота! Смачна і пахняча, — мучыт собі попід ніс.

— Перестан, — злосит ся Канарик. — Што то маш за маніры? Тад то квіткы.

Рогата ани ухом не погла. Праві ся пустила до новой грядкы.

— Чуєш? — розъярил ся птах. — Не нищ нашу красу, бо тя...

— Што ся ти, жолтенькій не здає? Тад трава – як трава. Ци ні?

І дала ся до векшого скубаня.

Вірна камаратка

Выбулькує вычытаво Болото:

— До дябла рогатого. Вшыткы ня обходят!

— Як то, же вшыткы? А што я ту? — з Болота мляснула Свиня.

Критычний погляд

Сорока-злодійка вкрала ся до курника. Нашла там яйця, выпила іх і одлетіла.

— Кра-аа! Куркы барз заосталы і неодповідальны, — рапоче долгохвоста з цілой силы.

— Уближыли ти? — зьвідує ся Воробель.

— Представ собі, сусіде, же они іщы днес несолены яйця несут.

Послухайте вшыткы люде лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.
Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.

(Амроз)

Місце для рефлексий

Нашы зелены Горы барз єм любил, Бозюсю, як єм любил, закля вас одтале не выгнали... Так было весело!... Та пречул єм, же і гын, де вас выоначыли, єст тіж така єдна гора. Мало того! Же уж пятыраз, так єм тіж пречул, зыйдут ся гын нашы на якысий велькій празник. Та гультнул єм. Горы ниякой єм не нашол, такы сой горбкы, та кєд єм уж пришол... Всалашыл єм ся тихым духом в лівым заднім куті під повалом, і-м слухал.

Але-м не выслухал до кінце. Но бо было гын так, як то писал колиси в тій вашій „Бесіді" Павльо Ксенич – же так як бы нибы пришол його богатыр Петро на фестиваль анґлицкой культуры, а му през два дни Бразилійчыків вказували.

Колиси о мі повідали, же мам не так під криковцями. Ту выходит, же комуси уж і криковці долов попадали. Остала лем шапка. ***(пт)***

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego / rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z prasy, z komentarzem i bez*;
str. 6 – *Paul Robert Magocsi: Jako naukowiec nie mam żadnej orientacji* (Oleksander Timkov) – wywiad;
str. 8 – *Krzyż Pamięci* (Maria Kobani) – reportaż z Boguszy, pow. Nowy Sącz;
str. 9 – *Uroczystość w Boguszy* (Teodoz Drożdziak) – patrz wyżej;
str. 10 – *Nowa Rada Towarzystwa Muzealnego w Zyndranowej* (jed);
str. 11 – *Czyj to dom?* (Petro Trochanowskij) – relacja z koncertu w Starej Lubovni;
str. 12 – *Było się czym radować* (Łuka Suk) – relacja z imprezy „Chwila z Rusińsko-Łemkowską Kulturą";
str. 14 – *Łemkowska Jesień Twórcza - trzynasta* (Petro Trochanowskij) - reportaż;
str. 16 – *Trociny demokracji* (PeTro) – komentarz do sprawy przedstawicielstwa Łemków w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych;
str. 16 – *Pan Ryszard Kalisz Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji RP* (pismo organizacji łemkowskich);
str. 18 – *„Okrągły Stół". Młodzież poznaje kulturę Łemków.* (Wanio Fesz) – spojrzenie na realizację projektu edukacyjnego;
str. 20 – *Leć Gołębiu, Rodzony Bracie* (pt) – słowo pośmiertne o Wasylu Turoku-Heteszu;
str. 21 – *Moje przeżycia* (Emilian Pyrcz) – wspomnienia mieszkańca Hańczowej (kontynuacja);
str. 22 – *Ziemia Święta* (Iwan Dziadyk) – z cyklu *National Geographic albo podróże Łemków*;
str. 25 – *„Chrystus się rodzi!"* (Wiktor P. Hładyk) – list Bożonarodzeniowy z 1913 roku, przedruk z czasopisma „Łemko";
str. 26 – *Co na wieczornicach opowiadali* – ze zbiorów etnograficznych Dr. Michała Hyriaka; fraszki Jana Sztaudyngera;
str. 27 – *Bajki* (Mykołaj Kseniak)

Na pierwszej stronie okładki: *Nikifor – Pejzaż Bożonarodzeniowy*, foto: Piotr Basałyga;

Na ostatniej stronie okładki: *Krzyż w Jastrzębiku*, foto: Piotr Basałyga

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków • Redaguje zespół: Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Piotr Trochanowski (redaktor odpowiedzialny) – e-mail : murianka@op.pl • Adres redakcji: 33-380 Krynica Zdrój, skr. poczt. 83 • Kolportaż: Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę • cena pojedynczego egzemplarza – 3,50 zł,- plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 33,00 zł.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

Czasopismo dotowane jest przez Ministerstwo Kultury

Walter Maksimovich

Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou, email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.02.24 00:15:01 -05'00'